RĪGAS PLĀNOŠANAS REĢIONS | NACIONĀLAIS ATTĪSTĪBAS PLĀNS 2020 | EIROPAS SAVIENĪBA Eiropas Sociālais fonds

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

ALOJAS NOVADA BĒRNU ILGSTOŠAS SOCIĀLĀS APRŪPES UN SOCIĀLĀS REHBILITĀCIJAS CENTRS "ZĪLES" REORGANIZĀCIJAS PLĀNS

Rīgas plānošanas reģiona Eiropas Sociālā fonda projekts „Deinstitucionalizācija un sociālie pakalpojumi personām ar invaliditāti un bērniem”

Projekta numurs: 9.2.2.1./15/I/002

Rīga, Latvija| 2018. gada aprīlis

SATURS

SAĪSINĀJUMI UN APZĪMĒJUMI 3

TERMINU SKAIDROJUMS 4

1. REORGANIZĀCIJAS MĒRĶIS UN PAMATOJUMS 8

2. METODOLOĢIJA 11

3. ESOŠAS SITUĀCIJAS APRAKSTS UN ANALĪZE 13

3.1. BSAC novietojums un pakalpojumu pieejamība 13
3.2. BSAC izveides vēsture 15
3.3. BSAC sniegtie pakalpojumi 15
3.4. Dati par BSAC bērniem 17
3.5. Dati par BSAC personālu 21
3.6. Individuālo izvērtējumu dati 23
3.7. BSAC ēku apraksts 25
3.8. Dati par BSAC budžetu 26
3.9. Dati par ārpusģimenes aprūpi un citiem BSAC apkārtnē 27
3.10. Pakalpojuma kvalitātes novērtējums 28
3.11. Kopsavilkums un secinājumi 32

4. PRIEKŠLIKUMI BSAC REORGANIZĀCIJAS RISINĀJUMIEM 34

4.1. Iespējamās bērnu aprūpes formas 34
4.1.1. Audžuģimeņu nodrošināšana 35
4.1.2. Ilgstošas aprūpes pakalpojumi 35
4.1.3. Atbilstošākie risinājumi 36
4.2. Risinājumi ēku turpmākajai izmantošanai 38
4.3. Priekšlikumi BSAC personāla kompetenču izmantošanai 38

5. VEICAMO DARBĪBU APRAKSTS, ATBILDĪGIE UN LAIKA GRAFIKS 41

6. PIELIKUMI 42

1. pielikums. Vispārējo un sociālo pakalpojumu pieejamība BSAC Zīles bērniem. 42
2. pielikums. BSAC Zīles izvērtētajiem bērniem nepieciešamie pakalpojumi dalījumā pa vecuma grupām. 46
3. pielikums. BSAC Zīles ēkas un telpu fotofiksācija. 48
4. pielikums. BSAC Zīles izmaksu kopsavilkums 2014.-2016.g. 51
5. pielikums. Izvērtēto ilgstošas aprūpes alternatīvu aprēķini 52
6. Pielikums. Dokumentu analīzē izmantotie literatūras avoti. 54

SAĪSINĀJUMI UN APZĪMĒJUMI

%	Procenti
ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija
Att	Attēls
BSAC	Bērnu sociālās aprūpes centrs
BT	Bāriņtiesa
CFLA	Centrālā finanšu un līgumu aģentūra
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
DI	Deinstitucionalizācija
ERAF	Eiropas Reģionālās attīstības fonds
ES	Eiropas Savienība
ESF	Eiropas Sociālais fonds
EUR	Eiro
FICE	Fédération Internationale des Communautés Educatives – Starptautiskā kopienas izglītošanas federācija
FT	Funkcionāli traucējumi
GRT	Garīga rakstura traucējumi
ĢVP	Ģimeniskai videi pietuvināts
ĢVPP	Ģimeniskai videi pietuvināts pakalpojums
IFCO	International Foster Care Organisation – Starptautiskā Audžuvecāku organizācija
km	Kilometrs
LM	Labklājības ministrija
LR	Latvijas Republika
m^2	Kvadrātmetrs
MK	Ministru kabinets
Nr.	Numurs
NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
NVO	Nevalstiskā organizācija
PMLP	Pilsonības un migrāciju lietu pārvalde
RAIM	Reģionālās attīstības indikatoru modulis
RPR	Rīgas plānošanas reģions
SD	Sociālais dienests
SBSP	Sabiedrībā balstīti sociālie pakalpojumi
SPSR	Valsts informācijas sistēma Sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrs
VARAM	Vides un reģionālās attīstības ministrija
VSAC	Valsts sociālās aprūpes centrs

TERMINU SKAIDROJUMS

Aizbildnība, aizbildnis	Aizbildnis ir persona, kas iecelta vai apstiprināta Civillikumā noteiktajā kārtībā, lai nodrošinātu bērna tiesību un interešu aizsardzību. Aizbildnis aizvieto saviem aizbilstamajiem vecākus, kā arī pārstāv bērnu personiskajās un mantiskajās attiecībās. Bāriņtiesa var iecelt bērnam aizbildni, ja bērna vecāki nav zināmi; vecāki ir pazuduši vai miruši; ilgstošas slimības gadījumā nespēj realizēt aizgādību; vecākiem atņemtas aprūpes vai aizgādības tiesības (Avots: Latvijas Bāriņtiesu darbinieku asociācija).
Alternatīvā aprūpe	Bērnu, kas palikuši bez vecāku gādības aprūpe. ANO Bērna tiesību konvencijā izmantots un starptautiski atzīts jēdziens. Nostiprināts un detalizēti skaidrots ANO Ģenerālās asamblejas 64. sesijā pieņemtajā rezolūcijā 64/142 "Pamatnostādnes par bērnu alternatīvo aprūpi". Latvijas normatīvos aktos alternatīvās aprūpes jēdziena vietā tiek izmantots ārpusģimenes aprūpes jēdziens.
Asistents	Fiziskā persona, kas sniedz atbalstu personai ar ļoti smagas vai smagas pakāpes funkcionēšanas ierobežojumu tādu darbību veikšanai ārpus mājokļa, kuras tā invaliditātes dēļ nevar veikt patstāvīgi, — nokļūt vietā, kur tā mācās, strādā, saņem pakalpojumus, pārvietoties un aprūpēt sevi izglītības iestādē, algota darba vietā, būt saskarsmē ar citām fiziskajām un juridiskajām personām, kā arī palīdz personai ar redzes invaliditāti apgūt profesionālās pamatizglītības, profesionālās vidējās izglītības vai augstākās izglītības programmu (Avots: Invaliditātes likums).
Atbalsta pakalpojumi	DI plāna ietvaros atbalsta pakalpojumi ir pakalpojumu klāstu, kas nodrošina to lai bērni, kas šobrīd dzīvo sociālās aprūpes centros, varētu augt ģimeniskā vidē un bērni ar funkcionāliem traucējumiem varētu saņemt sociālo aprūpi un rehabilitāciju savā pašvaldībā. Savukārt pieaugušie ar garīga rakstura traucējumiem atbilstoši savām iespējām un ar speciālistu atbalstu varēs izvēlēties dzīvot patstāvīgi un strādāt sev piemērotu darbu (Avots: Labklājības ministrijas mājas lapa - Sabiedrībā balstīti sociālie pakalpojumi un deinstitucionalizācija).
Atelpas brīža pakalpojums	Atelpas brīža pakalpojuma sniedzējs nodrošina personām ar funkcionāliem traucējumiem īslaicīgu sociālo aprūpi līdz 30 diennaktīm gadā, aizstājot aprūpes procesā mājsaimniecības locekļus. (Avots: MK noteikumi Nr. 338 Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem).
Audžuģimene	Ģimene vai persona, kas nodrošina aprūpi bērnam, kuram uz laiku vai pastāvīgi atņemta viņa ģimenes vide vai kura interesēs nav pieļaujama palikšana bioloģiskajā ģimenē līdz brīdim, kad bērns var atgriezties savā ģimenē vai, ja tas nav iespējams, tiek adoptēts, viņam nodibināta aizbildnība vai bērns ievietots bērnu aprūpes iestādē (Avots: Sociālo pakalpojumu aģentūra).
Specializētā audžuģimene	Audžuģimene, kas nodrošina aprūpi noteiktas mērķgrupas bērnam, kuram ir nepieciešama īpaša aprūpe (Avots: Bērnu tiesību aizsardzības likums).
Ārpusģimenes aprūpe	Aprūpe, kas bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem tiek nodrošināta pie aizbildņa, audžuģimenē, bērnu aprūpes iestādē (Avots: Bērnu tiesību aizsardzības likums).
Bārenis	Bērns, kura vecāki nav zināmi, ir pazuduši vai ilgstošas slimības dēļ nespēj realizēt

	aizgādību vai kura vecākiem atņemtas aprūpes vai aizgādības tiesības (Avots: Bērnu tiesību aizsardzības likums).
Bez vecāku gādības palicis bērns	Bērns, kura vecāki nav zināmi, ir pazuduši vai ilgstošas slimības dēļ nespēj realizēt aizgādību vai kura vecākiem atņemtas aprūpes vai aizgādības tiesības (Avots: Bērnu tiesību aizsardzības likums).
Bērna aprūpe	Bērna aprūpe nozīmē viņa ikdienas uzturēšanu, kas ietver ēdiena, apģērba, mājokļa un veselības aprūpes nodrošināšanu, bērna kopšanu un viņa izglītošanu, audzināšanu, kā arī garīgās un fiziskās attīstības nodrošināšanu, pēc iespējas ievērojot viņa individualitāti, spējas un intereses un sagatavojot bērnu neatkarīgai dzīvei (Avots: Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija).
Deinstitucionalizācija	Pakalpojumu sistēmas izveide, kas sniedz personai, kurai ir ierobežotas spējas sevi aprūpēt, nepieciešamo atbalstu, lai tā spētu dzīvot mājās vai ģimenes vidē; ilgstošs process, kura laikā pakalpojumus institūcijās aizstāj ar pakalpojumiem personas dzīvesvietā (Avots: Labklājības ministrijas Rīcības plāns deinstitucionalizācijas īstenošanai 2015.-2020. gadam).
Dienas aprūpes centrs	Institūcija, kas dienas laikā nodrošina sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, sociālo prasmju attīstību, izglītošanu un brīvā laika pavadīšanas iespējas personām ar garīga rakstura traucējumiem, invalīdiem, bērniem no trūcīgām ģimenēm un ģimenēm, kurās ir bērna attīstībai nelabvēlīgi apstākļi, kā arī personām, kuras sasniegušas vecumu, kas dod tiesības saņemt valsts vecuma pensiju (turpmāk — pensijas vecuma personām) (Avots: Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums).
Funkcionālie traucējums	Slimības, traumas vai iedzimta defekta izraisīts fiziska vai garīga rakstura traucējums, kas ierobežo personas spējas strādāt, aprūpēt sevi un apgrūtina personas iekļaušanos sabiedrībā (Avots: Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums).
Garīga rakstura traucējums	Psihiska saslimšana vai garīgās attīstības traucējums, kas ierobežo personas spējas strādāt un aprūpēt sevi, kā arī apgrūtina tās iekļaušanos sabiedrībā un kas noteikts atbilstoši spēkā esošajai Starptautiskās statistiskās slimību un veselības problēmu klasifikācijas (SSK) redakcijai (Avots: Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums).
Ģimeniskai videi pietuvināts pakalpojums	Pakalpojuma forma, kas paredz bērna aprūpi mazās grupās tādā veidā, kas līdzinās autonomas ģimenes apstākļiem ar vienu vai vairākiem aprūpes speciālistiem, kas pilda vecāku funkcijas (Avots: Common European Guidelines on the Transition from Institutional to Community-based Care http://www.deinstitutionalisationguide.eu/wp-content/uploads/2016/04/GUIDELINES-Final-English.pdf, 28. lpp.).
Grupu dzīvoklis (māja)	Māja vai atsevišķs dzīvoklis, kurā personai ar garīga rakstura traucējumiem nodrošina mājokli, individuālu atbalstu sociālo problēmu risināšanā un, ja nepieciešams, sociālo aprūpi (Avots: Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums).
Specializēts ģimeniskai videi pietuvināts pakalpojums	Ģimeniskai videi pietuvināts ilgstošas aprūpes pakalpojums, kurš nodrošina aprūpi noteiktas mērķa grupas bērniem, kuram ir nepieciešama īpaša aprūpe (Autoru izstrādāts)
Klienta aprūpes	Personas pašaprūpes spēju iztrūkuma pakāpi raksturojoša, skaitliski izteikta vērtība,

līmenis	kuru nosaka sociālā darba speciālista piesaistīta multidisciplināra speciālistu komanda, pamatojoties uz personas funkcionālo traucējumu smaguma pakāpes un vajadzību, kā arī sociālās aprūpes pakalpojuma nodrošināšanai veicamo darbību un piesaistāmo resursu apjoma novērtējumu (Avots: Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums).
Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcija	Sociālā institūcija, kas nodrošina personai, kura vecuma vai veselības stāvokļa dēļ nespēj sevi aprūpēt, kā arī bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem mājokli, pilnu aprūpi un sociālo rehabilitāciju (Avots: Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums).
Individuālo vajadzību izvērtēšana	Process, kura gaitā tiek noteikts bērna stāvoklis, situācija, raksturlielumi u.c. rādītāji (Avots: Bāreņa un bez vecāku gādības palikuša bērna attīstības vērtēšanas kritēriju un individuālā izvērtējuma metodika).
Invaliditāte	Invaliditāte ir ilgstošs vai nepārejošs ļoti smagas, smagas vai mērenas pakāpes funkcionēšanas ierobežojums, kas ietekmē personas garīgās vai fiziskās spējas, darbspējas, pašaprūpi un iekļaušanos sabiedrībā (Avots: Invaliditātes likums).
Jauniešu māja	Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas izveidota viena vai vairākas atsevišķas dzīvokļa tipa telpas, kurās bāreņi un bez vecāku gādības palikuši bērni vecumā no 15 līdz 17 gadiem apgūst sociālās prasmes un iemaņas, kuras nepieciešamas patstāvīgai dzīvei (Avots: Izvērtējums „Publisko individuālo pakalpojumu klāsta izvērtējums atbilstoši apdzīvojumam").
Juridiski brīvi bērni	Bērns kļūst juridiski brīvs tikai tad, kad viņa vecākiem likumā noteiktajā kārtībā ir atņemtas aizgādības tiesības, tas ir, ja vecāki ir miruši, ja vecāki ir devuši piekrišanu bērna adopcijai vai arī ja vecāku piekrišana nav iespējama kāda pastāvīga šķēršļa dēļ (Avots: Rīgas domes informatīvais portāls).
Sabiedrībā balstīti pakalpojumi	Pakalpojumi, izņemot sociālos pakalpojumus, kas pieejami visām personām ārpus institūcijām. Piemēram, izglītība, nodarbinātība, veselības aprūpe, transports, brīvā laika pavadīšana, mājoklis, u.c. (Avots: Autoru izstrādāts)
Sabiedrībā balstīti sociālie pakalpojumi	Pakalpojumi, kas personai sniedz atbalstu funkcionālo traucējumu radīto ierobežojumu pārvarēšanai, dodot iespēju dzīvot mājās, un bērnu gadījumā - augt ģimeniskā vai tai pietuvinātā vidē, ietverot preventīvos pasākumus, lai novērstu institūciju pakalpojumu nepieciešamību. Sabiedrībā balstīti pakalpojumi ir pretstatīti institucionālajai aprūpei (Avots: Labklājības ministrijas Rīcības plāns deinstitucionalizācijas īstenošanai 2015.-2020. gadam).
Sociālās aprūpes pakalpojumi	Pasākumu kopums, kas vērsts uz to personu pamatvajadzību apmierināšanu, kurām ir objektīvas grūtības aprūpēt sevi vecuma vai funkcionālo traucējumu dēļ, un ietver sevī pakalpojumus personas dzīvesvietā un ilgstošas sociālās aprūpes institūcijās (Avots: Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums).
Sociālā darba speciālists	Persona, kurai ir šajā likumā noteiktā izglītība un kura veic sociālā darbinieka, karitatīvā sociālā darbinieka, sociālā aprūpētāja, sociālā rehabilitētāja vai sociālās palīdzības organizatora profesionālos pienākumus (Avots: Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums).
Sociālo pakalpojumu sniedzējs	Persona, kas sniedz sociālās aprūpes, sociālās rehabilitācijas, profesionālās rehabilitācijas un sociālā darba pakalpojumus (Avots: Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums).
Pamatvajadzības	Ēdiens, apģērbs, mājoklis, veselības aprūpe, obligātā izglītība (Avots: Sociālo

	pakalpojumu un sociālās palīdzības likums).
Paliatīvā aprūpe	Paliatīvā aprūpe ir aktīva, visaptveroša to pacientu aprūpe, kuru izārstēšana vairs nav iespējama, un kurā prioritāra ir sāpju un citu simptomu, sociālo, psiholoģisko un garīgo problēmu kontrole, ņemot vērā, ka paliatīvā aprūpe savā pieejā ir starpdisciplināra un aptver pacientu, ģimeni un apkārtējo sabiedrību un nodrošina pacientam nepieciešamās vajadzības neatkarīgi no vietas, kur viņš atrodas – gan mājās, gan slimnīcā, ar nolūku saglabāt labāko iespējamo dzīves kvalitāti, līdz iestājas nāve (Avots: Veselības ministrija).
Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem	2017. gada 13. jūnijā pieņemtie Ministru kabineta noteikumi Nr. 338 “Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem”.
Tehniskie palīglīdzekļi	Aprīkojums vai tehniskās sistēmas, kas novērš, kompensē, atvieglo vai neitralizē funkcijas pazeminājumu vai invaliditāti (Avots: Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums).

1. REORGANIZĀCIJAS MĒRĶIS UN PAMATOJUMS

Izstrādājot 21. gadsimtam piemērotas sociālās aprūpes un atbalsta struktūras, Latvijā tiek īstenots deinstitucionalizācijas (turpmāk – DI) projekts, kas paredz, ka lielie institucionālās aprūpes centri tiks aizstāti ar sabiedrībā balstītiem sociālajiem pakalpojumiem (turpmāk – SBSP) un ģimeniskai videi pietuvinātiem pakalpojumiem (turpmāk – ĢVPP). Deinstitucionalizācijas ietvaros Rīgas plānošanas reģionā tiek īstenots projekts "Deinstitucionalizācija un sociāli pakalpojumi personām ar invaliditāti un bērniem", kura ietvaros tiek izstrādāts arī bērnu ilgstošās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas centra "Zīles" reorganizācijas plāns.

Projekta "Deinstitucionalizācija un sociāli pakalpojumi personām ar invaliditāti un bērniem" mērķa grupas ir bērni ar funkcionāliem traucējumiem, bērni, kas atrodas ārpusģimenes aprūpē un pilngadīgas personas ar garīga rakstura traucējumiem.

Īstenojot DI, Latvijā tiks nodrošinātas starptautiskās saistības, kas izriet no ANO Bērnu tiesību konvencijas, kas ir pieņemta 1989. gada 20. novembrī. ANO Bērnu tiesību konvencija paredz primāri nodrošināt ārpusģimenes aprūpē esošam bērnam augšanu ģimeniskā vai tai pietuvinātā vidē, nosakot, ka bērnam, kuram īslaicīgi vai pastāvīgi nav savas ģimenes vai kuru viņa paša interesēs nedrīkst atstāt ģimenē, ir tiesības uz īpašu valsts aizsardzību un palīdzību. Papildus tam, Eiropas Padomes Ministru komitejas ieteikums dalībvalstīm Nr.Rec(2005)5 par to bērnu, kuri dzīvo ilgstošas aprūpes institūcijās, tiesībām ir, ka "gadījumos, ja bērns atrodas ilgstošas aprūpes institūcijā, tad tam ir jānodrošina neliela ģimenes dzīves apstākļiem līdzīga dzīvojamā telpa". Vienlaikus rezolūcijā, ko pieņēmusi ANO Ģenerālā asambleja par Trešās komitejas ziņojumu (A/64/434) 64/142 "Pamatnostādnes par bērnu alternatīvo aprūpi" nosaka, ka" tur, kur vēl aizvien ir lielas ilgstošas aprūpes institūcijas, ir jāizstrādā alternatīvas, kas ļaus šīs institūcijas pakāpeniski likvidēt, īstenojot vispārēju DI stratēģiju ar precīziem mērķiem un uzdevumiem". Tāpat Rezolūcija paredz, ka "ilgstošas aprūpes institūcijām jābūt mazām un organizētām atbilstīgi bērna tiesībām un vajadzībām, un to videi jābūt pēc iespējas tuvai ģimenes vai nelielas grupas videi. Institūciju vispārīgajam mērķim jābūt pagaidu aprūpei un aktīvai dalībai bērna atkalapvienošanā ar ģimeni vai, ja tas nav iespējams, stabilas aprūpes nodrošināšanai alternatīvā ģimenes vidē, tostarp gādājot par adopciju".

Latvijā kā viens no pamatprincipiem DI īstenošanai ārpusģimenes aprūpē esošiem bērniem tiek izmantoti FICE (Fédération Internationale des Communautés Educatives – Starptautiskā kopienas izglītošanas federācija), IFCO (International Foster Care Organisation – Starptautiskā Audžuvecāku organizācija) un SOS Children's Villages (SOS bērnu ciemati) izstrādātie Quality4Children standarti bērnu ārpusģimenes aprūpei Eiropā, kas paredz, ka "ārpusģimenes aprūpes vietai jāatbilst bērna vajadzībām, dzīves situācijai un sākotnējai sociālajai videi". Izrietoši, ilgstošas aprūpes institūcijām ir jāpieliek apzinātas pūles, lai nodrošinātu ārpusģimenes aprūpes vietas atbilstību bērna vajadzībām, dzīves situācijai un sociālajai videi. Tāpat arī Ģimenes valsts politikas pamatnostādnes 2011. – 2017.gadam un Pamatnostādnes sociālo pakalpojumu attīstībai 2014. – 2020.gadam paredz sekmēt ģimenisku vidi ārpusģimenes aprūpes iestādēs, optimizējot ilgstošas sociālās aprūpes institūcijas un bērnu grupu lielumu, ieviešot „Quality4Children" standartu, nosakot, ka bērnu ilgstošas aprūpes institūcijās bērnu skaits grupā nepārsniedz 8 bērnus.

Minētie principi par bērnu aprūpes grupām un nelielu bērnu skaitu institūcijā (ne vairāk kā 3 grupas x 8 bērni ģimeniskai videi pietuvinātā pakalpojumā un 12 aprūpē esoši bērni "jauniešu mājā") ir iekļauti Ministru kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumos Nr.338 "Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem" (turpmāk – prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem) un prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem ir stājušās spēkā (pilnīga to izpilde jānodrošina līdz 2023.gada 1.janvārim), vienlaikus nosakot, ka ilgstošas aprūpes institūcija ģimeniskai videi pietuvinātu sociālo pakalpojumu veido atsevišķās dzīvokļa tipa sociālā pakalpojuma sniegšanas vietās, tai skaitā dzīvojamās mājās vai dzīvokļos.

Tā kā ANO Bērnu tiesību komitejas 2016. gada 29. janvāra noslēguma apsvērumos par ANO Konvencijas par bērna tiesībām izpildi izteiktas bažas, ka bērni tiek ievietoti ilgstošas aprūpes institūcijās (garīgās veselības aprūpes iestādēs) kopā ar pilngadīgām personām, tad vairs netiek atbalstīta bērnu un pilngadīgu personu atrašanās un ilgstoša sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojuma saņemšana vienā ilgstošas aprūpes institūcijā, savukārt pakalpojumu plānošanā, attīstībā un sniegšanā tiek ievērots princips, ka netiek pieļauta nesaderīgu klientu grupu atrašanās vienuviet.

Attiecībā uz bērniem ar funkcionāliem traucējumiem, kuriem ir noteikta invaliditāte un kuri dzīvo ģimenēs, ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām 7. pants īpaši uzsver bērnu ar invaliditāti īpašo stāvokli un nepieciešamību dalībvalstīm veikt visus nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu, ka bērni ar invaliditāti vienlīdzīgi ar citiem bērniem pilnībā izmanto visas cilvēktiesības un pamatbrīvības. Tāpat ir noteikts, ka visos lēmumos, kas attiecas uz bērniem ar invaliditāti, galvenajam apsvērumam jābūt bērna vislabākajām interesēm. Dalībvalstis nodrošina, ka bērniem ar invaliditāti vienlīdzīgi ar citiem bērniem ir tiesības brīvi paust savu viedokli par visiem ar viņiem saistītajiem jautājumiem, viņu uzskatus pienācīgi ņemot vērā atbilstoši viņu vecumam un briedumam, un atbilstoši viņu invaliditātei un vecumam saņemt palīdzību šo tiesību īstenošanai.

Papildu tam, ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām 23. pants paredz, ka dalībvalstis nodrošina, ka bērniem ar invaliditāti ir vienlīdzīgas tiesības attiecībā uz ģimenes dzīvi. Lai īstenotu šīs tiesības un nepieļautu bērnu ar invaliditāti slēpšanu, pamešanu, atstāšanu novārtā un nošķiršanu, dalībvalstis apņemas sniegt savlaicīgu un plašu informāciju, pakalpojumus un atbalstu bērniem ar invaliditāti un viņu ģimenēm. Vienlaikus, īstenojot DI, Latvijā tiks nodrošinātas arī starptautiskās saistības, kas izriet no ANO Bērnu tiesību konvencija 23. panta, kas paredz, ka ikvienam bērnam ar garīgiem vai fiziskiem traucējumiem jādzīvo pilnvērtīga un cienīga dzīve apstākļos, kas ļauj saglabāt pašcieņu, palīdz uzturēt ticību saviem spēkiem un atvieglo viņu iespējas aktīvi piedalīties sabiedrības dzīvē. Ikvienam bērnam ar garīgiem vai fiziskiem traucējumiem ir tiesības uz īpašu aprūpi, un ir jāveicina un jānodrošina to, lai bērnam, kam uz to ir tiesības, un par viņa aprūpi atbildīgajām personām atbilstoši pieejamiem resursiem tiek sniegta lūgtā palīdzība, kas būtu piemērota konkrētā bērna stāvoklim un viņa vecāku vai citu par bērnu atbildīgo personu apstākļiem.

Reorganizācijas plāna virsmērķis – sekmēt ārpusģimenes aprūpē esošo bērnu iespējas augt ģimeniskā vai tai pietuvinātā vidē;

Reorganizācijas plāna tiešais mērķis – izvērtēt Alojas novada Bērnu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas centra "Zīles" sniegtā pakalpojuma atbilstību ģimeniskai videi pietuvināta pakalpojuma nosacījumiem un izstrādāt priekšlikumus iestādes reorganizācijai;

Reorganizācijas plāna īstenošanas laika periods – Reorganizācijas plānu paredzēts īstenot līdz 2022. gada 31. decembrim.

Reorganizācijas plāna izstrādi veic Latvijas Cilvēku ar īpašām vajadzībām sadarbības organizācija SUSTENTO, kas dibināta 2002.gadā, sākotnēji apvienojoties 13 organizācijām. Šogad, atzīmējot organizācijas 15. gadadienu, SUSTENTO ir apvienojušās jau 49 organizācijas. Kopējais biedru skaits ir ap 50 000 cilvēku visā Latvijā. SUSTENTO ir Latvijas lielākā cilvēku ar invaliditāti un pacientu organizāciju apvienība, kuras mērķis ir veicināt vienlīdzīgas līdzdalības iespējas ikvienam, sekmējot cilvēku ar īpašām vajadzībām tiesību ievērošanu visās jomās, lai nodrošinātu pilnvērtīgu iekļaušanos sabiedrībā. Balstoties uz mūsu organizācijas pamatvērtībām, SUSTENTO iesaistījusies dažādu mūsu valstij būtisku jautājumu risināšanā, gan uzņemoties iniciatīvu politisko dokumentu izstrādē, gan aktīvi iesaistoties to praktiskajā realizācijā. 2015.gadā ekspertu komanda SUSTENTO vadībā izstrādāja Rīcības plāns deinstitucionalizācijas īstenošanai 2015. – 2020. gadam. Labi izprotot šo jautājumu un esot pilnīgi pārliecināti, ka ikvienam cilvēkam, neatkarīgi no viņa invaliditātes smaguma, ir tiesības dzīvot sabiedrībā, mēs esam uzņēmušies turpināt jau izstrādātā plāna praktisku realizāciju – veidojot ilgstošās aprūpes iestāžu reorganizācijas plānus Rīgas reģionā un RPR DI plānu.

Sociālās aprūpes segmenta izpētes metodoloģijas izstrādi un izpētes norises uzraudzību veica Latvijas cilvēku ar īpašām vajadzībām sadarbības organizācijas SUSTENTO reorganizācijas plāna izstrādes eksperti:

- Gunta Anča – reorganizācijas plāna izstrādes ekspertu grupas vadība, Latvijas cilvēku ar īpašām vajadzībām sadarbības organizācijas SUSTENTO valdes priekšsēdētāja;
- Ārija Martukāne – eksperte ārpusģimenes aprūpes nodrošināšanai ģimeniskā vidē (aizbildnība, audžuģimene), Profesionālo audžuģimeņu apvienības "Terēze" vadītāja ;
- Kaspars Jasinkevičs – eksperts atbalsta pakalpojumu attīstībā ārpusģimenes aprūpē esošiem bērniem un jauniešiem, Rīgas pašvaldības Bērnu un jauniešu centra direktors;
- Māris Grāvis – konsultācijas sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu attīstīšanai ģimenēm, kurās ir bērni ar funkcionālajiem ierobežojumiem, biedrības „Rīgas pilsētas „Rūpju bērns”” valdes priekšsēdētājs;
- Toms Miķelsons – statistisko aprēķinu, datu masīvu apstrādes eksperts.

Pētnieciskās un situācijas aprakstošās daļas izstrādē piedalījās SIA DYNAMIC UNIVERSITY speciālisti.

2. METODOLOĢIJA

Lai īstenotu reorganizācijas plāna izstrādi, tika veikta sociālās aprūpes segmenta izpēte, apzinot viedokli no:

- sociālās aprūpes pakalpojumu plānotāju puses: valsts, pašvaldības sociālās jomas ekspertiem;
- sociālo pakalpojumu sniedzēju puses: sociālās aprūpes institūcijām, sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu sniedzējiem – grupu mājas (dzīvoklis), dienas aprūpes centri, specializētās darbnīcas;
- aprūpes pakalpojumu saņēmēju puses: ģimenēm, kurās ir bērni ar funkcionāliem traucējumiem;
- nevalstisko organizāciju pārstāvju puses, kuru darbība ir vērsta uz DI mērķa grupas interešu aizstāvību, ārpusģimenes aprūpē iesaistīto speciālistu un audžuģimeņu profesionālu izglītošanu, un atbalsta sniegšanu ģimenēm: bērnu paliatīvā aprūpe, ģimenes asistenta pakalpojums, u.c. atbalsts.

Reorganizācijas plāna izstrādei vajadzīgā informācija tika iegūta kombinējot gan kvalitatīvās, gan kvantitatīvās pētnieciskās metodes. Ietverot publiskotās informācijas apkopošanu un analīzi. **Aprūpes iestādes** esošās situācijas **izvērtējumā pielietotās pētnieciskās metodes**: (a) dokumentu analīze, (b) statistikas datu analīze, (c) DI projekta ietvaros aprūpes iestādē esošo bērnu un pieaugušo personu ar garīga rakstura traucējumiem individuālo vajadzību izvērtējumu sekundārā datu analīze, (d) paplašinātā pārrunu diskusija, (e) padziļinātās intervijas un (f) iestādes ikdienas darbības novērojums.

- Dokumentu analīze – lai izvērtētu BSAC reorganizācijas iespējas un ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu attīstīšanas iespējas, tika izzināti arī dažādi politikas plānošanas dokumenti, vadlīnijas, iepriekš veikti pētījumi, u.c. dokumenti. Saraksts ar izmantotajiem dokumentiem ir pieejams 6. pielikumā.
- Statistikas datu analīze – plāna izstrādē ir izmantota oficiāla statistika, kas apkopota LM sociālo pakalpojumu reģistrā, LM pārskatos par ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanu, LR Centrālās statistikas pārvaldes datubāzē, PMLP datubāzē, VARAM RAIM datubāzē, Bāriņtiesu apkopotie dati, u.c. Lai apkopotu informāciju par vispārējo un sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu pieejamību, tika izmantoti dažādi Interneta resursi, t.sk. pašvaldību mājas lapas, izglītības un veselības aprūpes iestāžu mājas lapas, Interneta izziņas, u.tml.
- DI projekta ietvaros aprūpes iestādē esošo bērnu un pieaugušo personu ar garīga rakstura traucējumiem individuālo vajadzību izvērtējumu sekundārā datu analīze - ESF projekta "Deinstitucionalizācija un sociālie pakalpojumi personām ar invaliditāti un bērniem" ietvaros biedrība "Latvijas SOS-bērnu ciematu asociācija" veica ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu, kuri atrodas ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās, individuālo vajadzību izvērtējumu, tai skaitā izvērtējot arī BSAC Zīles esošo bērnu vajadzības.
- BSAC ikdienas darbības novērojums – plāna izstrādes laikā tika organizēta klātienes vizīte BSAC, kuras laikā eksperti iepazinās ar BSAC vadību un darbiniekiem, apskatīja BSAC telpas, organizētās sarunās ar BSAC personālu izzināja esošo situāciju un personāla viedokli par BSAC reorganizācijas vajadzībām un potenciālajiem risinājumiem. Vizīte tika iepriekš rūpīgi plānota, veicot BSAC darbības rādītāju priekšizpēti, kā arī sagatavojot BSAC datu ieguves instrumentāriju. Atbilstoši nepieciešamībai un iespējām vizīšu laikā tika izmantotas sekojošas datu ieguves metodes:
  - Paplašinātā pārrunu diskusija ar BSAC vadību un darbiniekiem – klātienes vizīšu laikā tika īstenotas padziļinātas, daļēji strukturētas intervijas ar BSAC darbiniekiem.
  - Nestrukturētas intervijas ar BSAC ievietotajiem bērniem – ņemot vērā mērķgrupas specifiku (bērni un jaunieši) klātienes vizīšu laikā eksperti iniciēja neformālas un nestrukturētas sarunas ar BSAC bērniem, kas norisinājās brīvā un nepiespiestā gaisotnē bez iepriekš izstrādātām interviju vadlīnijām.

- Līdzdalīgie novērojumi – BSAC vizīšu laikā eksperti veica novērojumus, fiksējot dažādus BSAC aprūpes modeļa, telpu, darba organizācijas, personāla un bērnu attieksmes u.c. novērojumus. Tika veiktas arī iestādes infrastruktūras un telpu fotofiksācijas.

- Padziļinātas intervijas – lai panāktu BSAC darbības un aprūpes modeļa objektīvu vērtējumu, gūtie ieskati tika ne vien analizēti kopsakarībās ar iegūtajiem statistikas datiem, bet arī konsultējoties ar citiem ekspertiem, t.sk. individuālo izvērtējumu izstrādātājiem.
- SD datu aptauja – lai apkopotu datus par ārpusģimenes aprūpi, novadā esošajām NVO un to darbību, pakalpojumu pieejamību u.c. aspektiem, tika izstrādāta un elektroniski izplatīta arī pašvaldību sociālo dienestu datu aptauja.

3. ESOŠAS SITUĀCIJAS APRAKSTS UN ANALĪZE

3.1. BSAC novietojums un pakalpojumu pieejamība

Alojas novada Bērnu ilgstošas aprūpes un sociālās rehabilitācijas centrs "Zīles" (turpmāk tekstā – BSAC Zīles) atrodas Alojas novada Brīvzemnieku pagastā, Ozolmuižā. Zīles ir izvietots atsevišķas piescstāvu ēkas 2. stāvā, blakus Ozolmuižas pamatskolai. Līdz BSAC Zīles ved ērti piebraucams asfaltēts ceļš.

Attēls 1: BSAC Zīles atrašanās vieta.

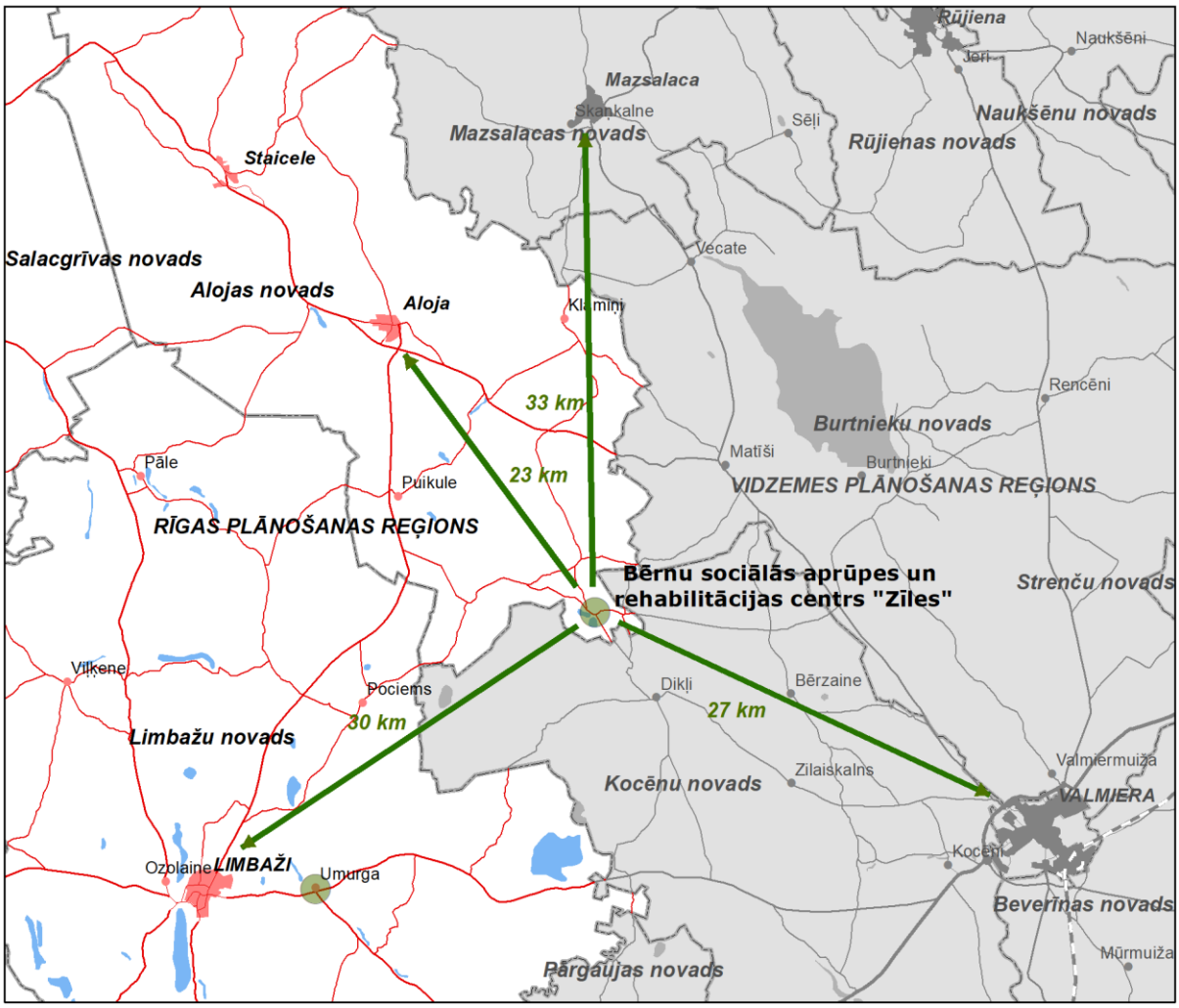

Avots: Autoru izstrādāts.

Ozolmuiža ir ciems Alojas novada Brīvzemnieku pagastā, pie Lielā Ozolezera un Mazā Ozolezera, autoceļu V112 (Puikule—Rencēni—Vēveri) un V164 (Igaunijas robeža—Mazsalaca—Vilzēni—Dikļi) krustojumā (skat. 1. attēls). Saskaņā ar CSP datiem iedzīvotāju skaits Brīvzemnieku pagastā 2017. g. ir 917, un tas aizvien sarūk. Iedzīvotāju skaita kritums salīdzinājumā ar 2010. g. ir -14%. Ozolmuižas etniskā vide ir izteikti latviska, jo 90% iedzīvotāju ir

latviešu tautības[1]. Ozolmuiža atrodas klusā un mierīgā lauku vidē ar ezeriem, seniem muižas parkiem un dzīvojamām mājām.

Ozolmuižā ir pieejami pamata izglītības, veselības aprūpes, sadzīves un kultūras pasākumi atbilstoši VARAM noteiktajam pakalpojumu "grozam" attiecīgajam apdzīvojuma līmenim (ciems) (skat. 1. tabula). Izglītības pakalpojumus gan pirmsskolas, gan pamata izglītības līmenī sniedz Ozolmuižas pamatskola[2], kura īsteno arī pamatizglītības pedagoģiskās korekcijas izglītības programmu un interešu izglītības programmas (floristika, teātris, sports, tautas dejas, ansamblis, vingrošanas, vides izglītības, u.c.). SBSP Alojas novadā nodrošina pašvaldības Sociālais dienests, kurā ir 6 darbinieki un viens no tiem – sociālais rehabilitētājs Brīvzemnieku pagastā. Saskaņā ar Alojas novada pašvaldības sociālā dienesta sniegto informāciju, novadā nav nevienas aktīvas NVO, kas pārstāvētu ārpusģimenes aprūpē esošo bērnu intereses, un audžuģimenes, un sniegtu atbalsta pakalpojumus tām. Kopumā pakalpojumu pieejamība Ozlomuižā ir vērtējama kā ierobežota.

Tabula 1: Ozolmuižā pieejamie pakalpojumi.
Avots: Interneta izziņas.

Pakalpojumu sfēra	Esošā situācija
Izglītība	➲ Ozolmuižas pamatskola: - vispārējās pamatizglītības programma, - pirmsskolas izglītības programma, - pamatizglītības pedagoģiskās korekcijas izglītības programma; - interešu izglītības programma.
Veselības aprūpe	➲ Brīvzemnieku feldšeru-vecmāšu punkts ➲ Neatliekamā medicīniskā palīdzība ➲ Ģimenes ārstu konsultatīvais tālrunis
Sadzīves pakalpojumi	➲ Pārtikas veikals
Kultūra un brīvā laika pavadīšana	➲ Ozolmuižas pamatskolas bibliotēka ➲ Bērnu spēļu laukums ➲ Parki, ezeri, lauku vide

30 km rādiusā ap BSAC Zīles ir republikas nozīmes pilsēta Valmiera un divi novadu centri – Aloja un Limbaži (skat. 2. tabula). Tajās ir pieejams salīdzinoši plašs vispārējo un arī SBSP klāsts. Informācija par Alojā, Limbažos un Valmierā pieejamajiem pakalpojumiem ir apkopota 1. pielikumā.

Tabula 2: Attālums no BSAC Zīles līdz tuvākajām pilsētām – pakalpojumu centriem.
Avots: ViaMichelin dati.

Attālums no BSAC Zīles līdz:	km
Alojai	33
Limbažiem	33
Valmierai	29
Rīgai	120

[1] CSP dati.

[2] Ozolmuižas pamatskolas mājas lapa, pieejams: http://www.aloja.lv/izglitiba/ozolmuizas-pamatskola/, skatīts 09.11.2017.

Ceļu infrastruktūra, kas savieno Ozolmuižu ar šīm pilsētām, ir atbilstoša, tomēr sabiedriskā transporta plūsma no Ozolmuižas ir neapmierinoša: no Ozolmuižas nekursē sabiedriskais transports uz Alojas pilsētu; sabiedriskais transports no Ozolmuižas uz Limbažiem kursē divas reizes katru darba dienu, taču ne brīvdienās; sabiedriskais transports no Ozolu skolas uz Valmieru kursē 4 reizes dienā (skat. 3. tabula). Pakalpojumu pieejamību novada centrā, Limbažos un Valmierā BSAC Zīles bērniem veicina tas, ka BSAC rīcībā ir autotransports ar šoferi.

Tabula 3: Sabiedriskā transporta plānojums no Ozolmuižas.
Avots: 1188.lv dati.

Sabiedriskais transports no Ozolmuižas uz:	Kursēšanas grafiks
Aloju	Nekursē; 1x dienā kursē autobuss no *Ozoliem* uz Aloju
Limbažiem	Kursē katru darbdienu, 2x dienā
Valmiera	Kursē autobuss no *Ozolu skolas* uz Valmieru katru dienu, 4x dienā

BSAC Zīles novietojuma un pakalpojumu pieejamības analīze liecina, ka BSAC Zīles tiešā tuvumā neatrodas iestādes audzēkņiem nepieciešamie pakalpojumi, līdz ar to pakalpojumu pieejamība vērtējama kā ierobežota. Nepieciešamo pakalpojumu saņemšana tiek organizēta, izmantojot iestādes transportu, sabiedriskā transporta pakalpojumus vai nodrošinot speciālistu konsultācijas BSAC Zīles.

Detalizēti bērnu vajadzības un tām atbilstošu pakalpojumu pieejamība ir analizēta 3.6. sadaļā.

3.2. BSAC izveides vēsture

Limbažu rajona bērnu nams “Salaca” tika izveidots 1992. gadā saskaņā ar LR Tautas izglītības ministrijas 20.04.1992. pavēli nr. 165. ”Par skolu tīkla izmaiņām Limbažu rajonā”. Tas tika veidots 40 bērnu vienlaicīgai aprūpei. 2000. gadā bērnu nams “Salaca” ar Limbažu rajona padomes lēmumu tika pārsaukts par Limbažu rajona pašvaldības bērnu namu – patversmi “Zīles”. 2004. gadā bērnu nama īpašumtiesības un pārvaldība tika nodota Brīvzemnieku pagasta padomei, un iestāde piedzīvoja otrreizēju nosaukuma maiņu, kļūstot par bērnu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas centru “Zīles”. Teritoriālās reformas ietvaros 2010. gada jūlijā Brīvzemnieku padome īpašumu nodeva Alojas novada domei, un tas tika reģistrēts kā Alojas novada domes iestāde.

3.3. BSAC sniegtie pakalpojumi

Šobrīd BSAC Zīles sniedz ilgstošas sociālās aprūpes un rehabilitācijas pakalpojumus bērniem bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem vecumā no 2 līdz 18 gadiem. Atsevišķos gadījumos BSAC Zīles turpina sniegt pakalpojumu arī pilngadīgām personām, ja tās apgūst pamatizglītību vai sekmīgi turpina mācīties arodskolā, un tas ir iepriekš rakstiski saskaņots ar sociālo dienestu, kurš bērnu ievietojis iestādē. Informācija no SPSR par BSAC “Zīles” reģistrēto pakalpojumu ir apkopota 4. tabulā.

.

Tabula 4: Informācija par BSAC Zīles pakalpojumu.
Avots: SPSR.

Pakalpojums	Bērnu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas centrs "Zīles"
Reģistrācijas datums	23.12.2005.
Reģistrācijas numurs	32
Juridiskais statuss	Pašvaldības iestāde
Pakalpojumu sniegšanas forma	ar izmitināšanu

BSAC Zīles vadība norāda, ka BSAC pakalpojumi tiek sniegti atbilstoši prasībām sociālo pakalpojumu sniedzējiem V Nodaļai – Prasības bērnu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas pakalpojuma sniedzējiem. BSAC Zīles sniegtais pakalpojums ietver sekojošus darbības aspektus[43]:

1. Nodrošināt rehabilitācijas, audzināšanas un pedagoģisko darbu ar katru bērnu vai grupās, atbilstoši bērna vecumam un attīstībai;
2. Sagatavot audzēkņus patstāvīgai dzīvei sabiedrībā, nodrošinot nepieciešamo zināšanu, prasmju, iemaņu un morāles normu apguvi, veidojot pamatus tālākai izglītībai, profesijas apguvei un pozitīvai attieksmei pret darbu un sabiedrību kopumā;
3. Sniegt atbalstu bērnam pārejā no paša ģimenes uz audžuģimeni;
4. Nodrošināt bērnu sociālo rehabilitāciju, pedagoģiski psiholoģisko korekciju, palīdzību akūtas krīzes gadījumā, sabalansētu un kontrolētu mācību vidi, darba un atpūtas ievērošanu;
5. Nodrošināt bērnu medicīnisko rehabilitāciju un profilaktiskos pasākumus ārstniecības iestādēs pēc vajadzības, sekmēt bērnu veselības nostiprināšanu, pilnveidot fizisko un garīgo attīstību;
6. Nodrošināt uzņemtos bērnus ar dzīvojamo platību, sadzīvei nepieciešamo aprīkojumu, atbilstoši bērnu vajadzībām un tiesību aktos norādītajām prasībām;
7. Atbilstoši bērna vecumam un dzimumam, kā arī gadalaikam, nodrošināt ar veļu, apģērbu un apaviem;
8. Organizēt bērnu racionālu ēdināšanu, ņemot vērā viņu vecumu un veselības stāvokli;
9. Sadarbībā ar pašvaldību bāriņtiesām veikt aprūpes centrā uzņemto bērnu dokumentu juridiski pareizu noformēšanu, nodrošinot bērnu tiesību un interešu aizsardzību;
10. Sekmēt audzēkņu atbildīgu attieksmi pret sevi, ģimeni, līdzcilvēkiem, savu tautu;
11. Racionāli izmantot iedalītos finanšu resursus;
12. Bērnu tiesību un interešu aizsardzības nolūkā sadarboties ar bērnu vecākiem, ģimeni, valsts un pašvaldību institūcijām, viesģimenēm, audžuģimenēm un sabiedriskajām organizācijām.

BSAC Zīles aprūpe tiek organizēta saskaņā ar iekšējās kārtības noteikumiem, kas izstrādāti atbilstoši normatīvajam regulējumam. Dienas kārtību un norises nosaka BSAC personāls, kas pieņem arī būtiskus ar bērnu dzīvi un izvēlēm saistītus lēmumus. Saskaņā ar BSAC Zīles sniegto informāciju, bērnu aprūpe ir vērsta uz pašapkalpošanās iemaņu un darba prasmju apguvi, bērni tiek iesaistīti vietējā sabiedriskajā dzīvē, apmeklē kultūras un sporta pasākumus, kopīgi svin svētkus[3]. Tā kā BSAC atrodas lauku vidē, bērni var piedalīties dārza darbos, audzēt dārzeņus. Bērniem tiek organizētas nodarbības ēdiena gatavošanas apguvē. Bērniem ir arī iespēja nopelnīt kabatas naudu, lasot ogas un sēnes mežā.

BSAC Zīles aprūpes personāla darbs tiek organizēts maiņās, savukārt pārējais personāls strādā standarta darba laika ietvaros. Tā kā personāla mainība ir zema, dabīgi veidojas stabilas attiecības starp darbiniekiem un bērniem. Vienlaikus jānorāda, ka šādi darba organizācijas principi tomēr vairāk atbilst ilgstošas aprūpes formai,

[3] BSAC Zīles darbības apraksts, pieejams: http://www.aloja.lv/wp-content/uploads/2014/10/aloja.lv_iestades-apraksts.pdf, skatīts 10.11.2017.

nevis ģimeniskai videi pietuvinātam pakalpojumam. Ekspertu vizītes laikā un sarunās ar bērniem tika konstatēts, ka personāla attiecības ar bērniem ir labas un balstās savstarpējā sapratnē. Aprūpētāju komunikācija atbilstoši katra darbinieka izpratnes līmenim ir atklāta un godīga.

Bērni dzīvo labiekārtotās istabiņās – pa 2 bērniem katrā istabiņā[4]. Istabiņas ir iedalītas dzīvojamajos "blokos", kur katrs bloks ietver 2 istabiņas, dušas telpu un sanitāro mezglu. Virtuve visiem bērniem ir kopīga, un tā nodrošina bērnu ēdināšanu 4 reizes dienā. Kopīga ir arī veļas mazgātava, noliktava, no kuras bērniem tiek izsniegti sezonai un vecumam atbilstoši apģērbi un apavi, kā arī "darba telpas", kurās notiek dažādi pasākumi, nodarbības, mājasdarbu sagatavošana. Brīvā laika pavadīšanai BSAC Zīles ir ierīkots rotaļu laukums un rotaļu telpa, bērniem ir pieejams arī sporta laukums un sporta zāle. Dienas kārtību un bērnu iedalījumu pa istabiņām nosaka BSAC Zīles personāls.

3.4. Dati par BSAC bērniem

Saskaņā ar LM Pārskatos par ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanu (turpmāk – LM Pārskati) apkopotajiem datiem bērnu skaits BSAC pēdējo trīs gadu laikā nav pārsniedzis 22 (skat. 2. attēls), kas ir atbilstoši prasībām sociālo pakalpojumu sniedzējiem nosacījumiem par ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu sniegšanu mazā institūcijā (3x8). Dati rāda, ka pēdējo trīs gadu laikā bērnu skaits konsekventi ir mazāks par plānoto. Tas ir saistīts ar negatīvām demogrāfijas tendencēm visā valstī, kā rezultātā arī institūcijās ievietoto bērnu skaits samazinās. Arī BSAC Zīles kopējais bērnu skaits laika periodā no 2014. līdz 2016. gadam ir samazinājies par 5 bērniem jeb 23%. Kopējais gultas dienas skaits 2014. gadā sastāda 8 030 dienas jeb vidēji 22 bērnus/dienā, 2015. gadā – 8 030 dienas jeb vidēji 22 bērnus/dienā un 2016. gadā – 6 205 dienas jeb vidēji 17/bērnus dienā. Kopējais gultas dienu skaits, tāpat kā kopējais bērnu skaits, 2016. gadā, salīdzinot ar 2014. gadu, ir samazinājies par 23%.

Attēls 2: BSAC Zīles plānotā un faktiskā bērnu skaita dinamika.
Avots: BSAC Zīles un LM Pārskatu dati.

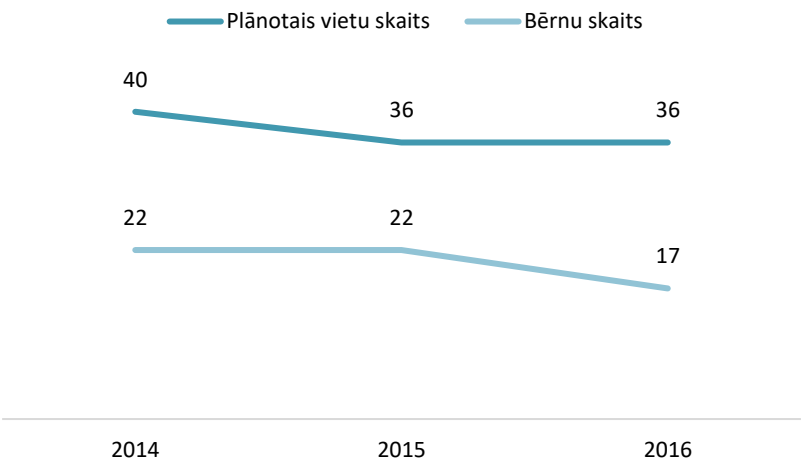

Dati rāda, ka BSAC Zīles laika posmā no 2014. līdz 2016. tikuši ievietoti vairāk zēni, nekā meitenes: šajā laika periodā zēnu proporcija vidēji sastāda 67%, kamēr meiteņu – tikai 33%.

Dati par BSAC Zīles ievietoto bērnu dalījumu pēc vecuma liecina, ka visvairāk pārstāvētā vecuma grupa ir 15-17 g.v. (7 no 17 bērniem), otra lielākā grupa ir 12-15 g.v. bērni (5 no 17) (skat. 3. attēls). Kopš 2014. gada BSAC Zīles nav tikuši ievietoti pavisam mazi bērni (2-5 5 g.v.), kas ir pozitīvi izceļams fakts, jo starptautiski normatīvi

[4] BSAC Zīles darbības apraksts, pieejams: http://www.aloja.lv/wp-content/uploads/2014/10/aloja.lv_iestades-apraksts.pdf, skatīts 10.11.2017.

par ārpusģimenes aprūpi neatbalsta bērnu, kas jaunāki par 3 gadiem, ievietošanu ilgstošas aprūpes institūcijās. Tā kā gandrīz puse BSAC Zīles ievietoto bērnu ir jauniešu vecumā, kam atbilstoši prasībām sociālo pakalpojumu sniedzējiem var veidot jauniešu mājas pakalpojumu, ir jāizskata jautājums par esošā pakalpojuma piemērotību bērniem (tas tiek analizēts 2.7. sadaļā "Individuālo izvērtējumu dati"). Pārējie 10 bērni ir vecuma posmā no 5 līdz 14 gadiem, kuriem piemērotākais aprūpes veids būtu ievietošana ģimeniskā vidē (aizbildnība, audžuģimenes) vai ģimeniskai videi pietuvināts pakalpojums. Bērnu vecuma un dzimuma struktūru ir jāņem vērā, plānojot un organizējot aprūpes pakalpojumu, kā arī piesaistot piemērotus darbiniekus un speciālistus.

Esošā bērnu dzimuma un vecuma struktūra liecina, ka BSAC Zīles ir nepieciešami arī vīriešu kārtas audzinātāji, kas prasmīgi var organizēt sporta, aktīvās atpūtas u.tml. aktivitātes (piem., pārgājienus, nometnes, velo izbraucienus). Tā norāda arī, ka aprūpes modelī īpašam akcentam būtu jābūt uz bērnu un jauniešu sagatavošanu patstāvīgai dzīvei, pašaprūpes iemaņu, sociālo prasmju attīstību. DI ietvaros tikuši izvērtēti 15 no 17 BSAC Zīles esošajiem bērniem; izvērtējums nav ticis veikts diviem vecākajiem BSAC bērniem, kuri izvērtēšanas laikā bija tuvu pilngadības sasniegšanai.

Attēls 3: BSAC ievietoto un izvērtēto bērnu vecuma struktūra.

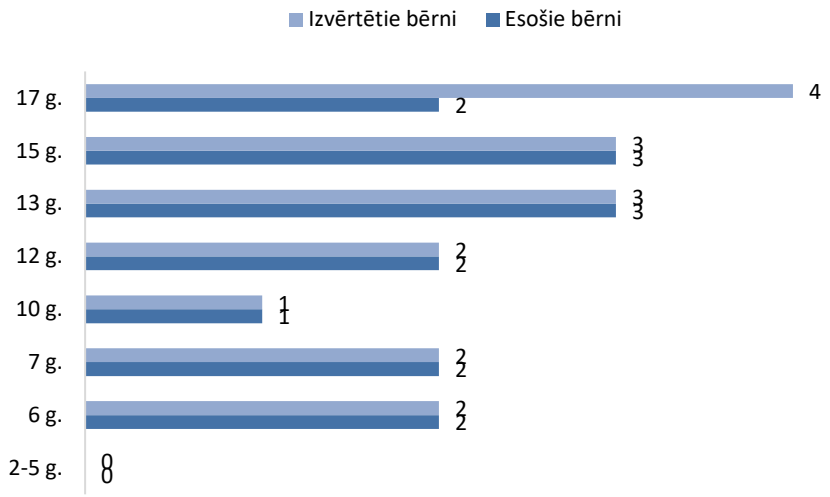

Avots: LM dati, individuālo izvērtējumu dati.

No 15 BSAC Zīles izvērtētajiem bērniem tikai septiņi ir tuvākās apkārtnes – Alojas (6) un Limbažu (1) novadiem (skat. 4. attēls). Astoņi bērni ir no attālākas apkārtnes, kas ierobežo to saskarsmi ar tuviniekiem un ierasto vidi, kā arī apgrūtina ģimeņu atkalapvienošanas iespējas. 11 izvērtētiem bērniem tautība norādīta – latvietis, vienam – polis, bet trijiem tautība nav norādīta. Jāatzīmē, ka informācija par bērnu reliģisko piederību nav pieejama, jo saskaņā ar BSAC Zīles sniegto informāciju netiek apkopota.

Attēls 4: BSAC Zīles ievietoto bērnu izcelsmes pašvaldības.

Avots: RPR dati

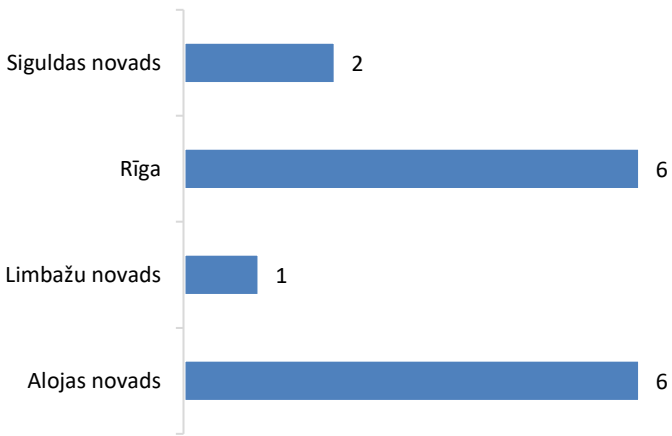

LM Pārskatu dati par 2016. gadu liecina, ka no 17 BSAC Zīles dzīvojošiem bērniem divi ir bāreņi, astoņu bērnu vecākiem ir pārtrauktas aizgādības tiesības, bet septiņos gadījumos – vecākiem ir atņemtas bērnu aizgādības tiesības. Individuālo izvērtējumu rezultāti norāda, ka starp izvērtētajiem bērniem tikai vienam vecāki ir miruši, kamēr biežāk konstatētais iemesls bērnu ievietošanai BSAC ir vardarbība pret bērnu un bērna pamešana novārtā (7 gadījumos). Salīdzinoši retāk bērni ir tikuši ievietoti BSAC vecāka veselības stāvokļa dēļ un vecāku nonākšanas ieslodzījumā dēļ (skat. 5. attēls). Starp izvērtētajiem bērniem ir tikai viens bārenis, tomēr ģimenes atkalapvienošana varētu tikt veicināta tikai 5 BSAC bērniem.

Attēls 5: Ievietošanas iemesli BSAC izvērtētajiem bērniem .

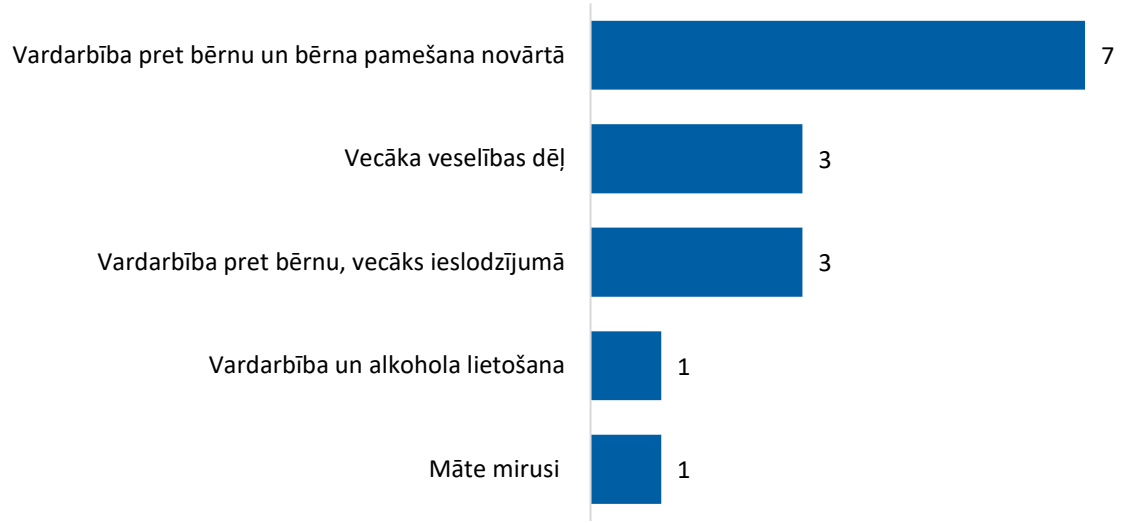

Avots: RPR dati.

LM Pārskatu dati liecina, ka lielākais īpatsvars bērnu BSAC Zīles iestājas no ģimenēm, salīdzinoši daudz mazāk bērnu tiek ievietoti BSAC no citām aprūpes iestādēm, vēl retāk – no aizbildņiem un audžuģimenēm (skat. 5. tabula). 2014. gadā BSAC Zīles tika uzņemti 3 bērni no ģimenēm, 2015. gadā – 6, 2016. gadā – 2. Informācija par DI ietvaros izvērtētajiem bērniem norāda, ka BSAC Zīles dzīvo arī brāļi un māsas no 2 ģimenēm (3 bērni no vienas ģimenes un 2 – no citas).

Tabula 5: Bērnu dzīvesvieta pirms uzņemšanas BSAC (uz 31.12.2016.).

Avots: LM dati.

Bērnu dzīvesvieta pirms uzņemšanas institūcijā		**Bērnu skaits kopā**	**Zēni**	**Meitenes**
Uz 31.12.2016. BSAC faktiski dzīvojošo bērnu skaits:		17	11	6
no tiem, uzņemti no:	*citām bērnu aprūpes iestādēm*	3	2	1
	ārstniecības iestādēm	0	0	0
	ģimenēm	12	8	4
	aizbildņiem	1	0	1
	audžuģimenēm	1	1	0
	citi varianti	0	0	0

Analizējot datus par bērnu izstāšanās iemesliem 2016. gadā, visvairāk bērni ir aizgājuši patstāvīgā dzīvē, sasniedzot pilngadību, tomēr dati apliecina arī pozitīvus rezultātus ģimeņu atkalapvienošanā, bērnu nodošanā aizbildnībā un adopcijā (skat. 6. tabula). 2016. gadā no BSAC Zīles izstājušies kopskaitā septiņi bērni, no kuriem viens atgriezās bioloģiskajā ģimenē, viens bērns tika sagatavots adopcijai un viens – nodots aizbildnībā. 2015. gadā 1 bērns ticis adoptēts un 1 nodots aizbildnībā, bet 2014. gadā septiņi bērni atgriezušies bioloģiskā ģimenē, divi – aizbildnībā, trīs – audžuģimenēs).

Tabula 6: Izstājušos bērnu rādītāji.
Avots: LM Pārskati.

Izstāšanās kopējie rādītāji		Personu skaits	Zēni	Meitenes
2016. gadā izstājušies bērni – kopā:		7	7	0
no tiem	*atgriezušies pie vecākiem*	1	1	0
	adoptēti (skat. 4.2 tab.)	1	1	0
	nodoti aizbildnībā	1	1	0
	nodoti audzināšanā audžuģimenēs	0	0	0
	aizgājuši patstāvīgā dzīvē	4	4	0

Dati par izvērtētajiem bērniem liecina, ka vidējais bērnu uzturēšanās ilgums BSAC Zīles ir 5 gadi un 2 mēneši, kas norāda uz ilglaicīgu bērnu uzturēšanos institūcijā (skat. 6. attēls). 7 no 15 izvērtētajiem bērniem ir uzturējušies BSAC Zīles 6 un vairāk gadus.

Attēls 6: Izvērtēto bērnu uzturēšanās ilgums BSAC Zīles .
Avots: RPR dati

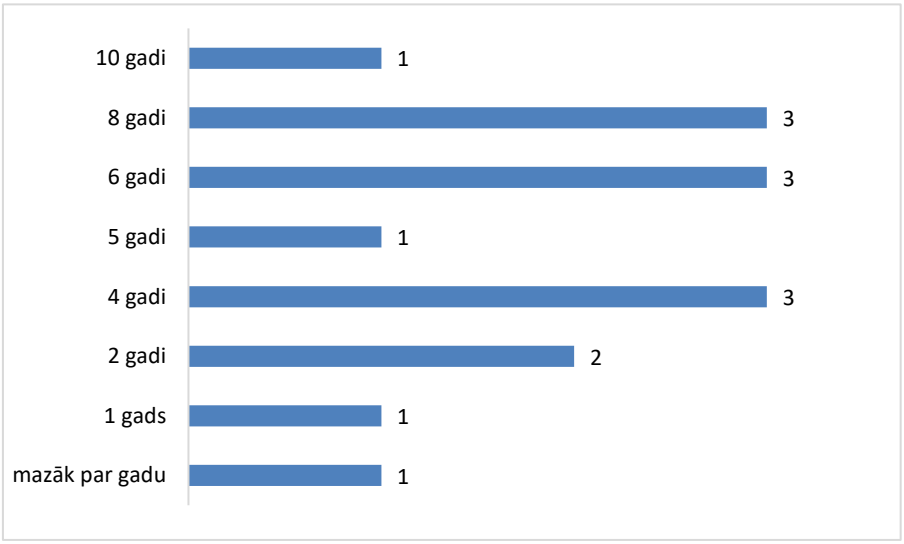

LM pārskatu dati liecina, ka visi BSAC ievietotie bērni apmeklēja izglītības iestādes: 14 bērni mācījās vispārizglītojošās skolās, bet 3 bērni – speciālās skolās. Tā kā bērniem ar īpašām vajadzībām tiešā BSAC Zīles tuvumā nav pieejamas atbilstošas speciālās izglītības programmas, tie dodas saņemt izglītību attālināti no dzīves vietas vai internātskolā, kas vienlaicīgi rada priekšnosacījumus "dubultā finansējumam" un arī neatbilst bērnu interesēm. Diviem no BSAC ievietotajiem bērniem ir noteikta invaliditāte (viens no tiem – 14 g.v., otrs – jauniešu vecumā), savukārt trīs bērniem ir konstatēta vieglas pakāpes garīgā atpalicība. Jāatzīmē, ka informācija par bērnu reliģisko piederību nav pieejama, informācija nav norādīta anketā par bērnu un BSAC vadība norāda, ka šādus datus arī nevar iegūt veicot aptauju.

3.5. Dati par BSAC personālu

Kopš 2006. gada BSAC Zīles direktore ir Dace Lapšāne.

Saskaņā ar BSAC Zīles sniegto informāciju kopējais personāla skaits uz 01.08.2017. bija 15 darbinieki, no kuriem 8 personas ir sociālās aprūpes vai sociālās rehabilitācijas personāls, 6 – saimniecības personāls, 1 – administrācijas personāls (skat. 7. attēls). BSAC Zīles ir zems un atbilstošs administratīvā personāla īpatsvars, taču nesamērīgi augsts saimnieciskā personāla īpatsvars. Augstais saimnieciskā personāla īpatsvars nav saistīts ar lielo BSAC telpu apjomu, kas pēdējo gadu laikā netiek piepildīts atbilstoši plānotajam vietu skaitam, un kuru uzturēšanas vajadzības aizvien pieaug, bet gan ar BSAC un Ozolmuižas pamatskolas ēdināšanas bloka apkalpošanu. Tas ir veidojies vēsturiski, lai nodrošinātu blakus esošās skolas ēdināšanas pakalpojumus, taču šobrīd ir uzskatāms par neatbilstošu, gan no bērnu interešu viedokļa (tie netiek iesaistīti ēst gatavošanā), gan pakalpojuma ekonomiskā izdevīguma (papildus izmaksas).

Attēls 7: BSAC Zīles darbinieku dalījums par personāla grupām.

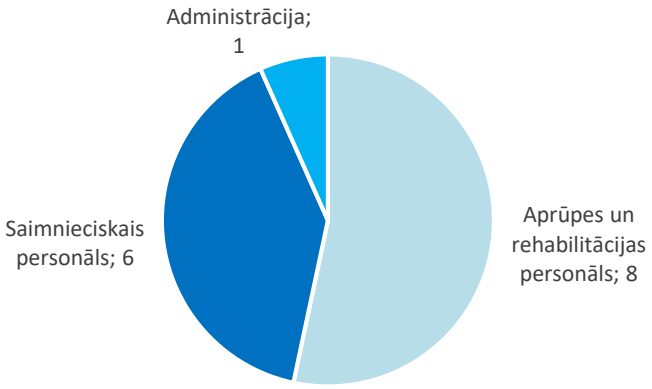

Avots: BSAC sniegtie dati.

Dati par BSAC Zīles personālu dalījumā pa profesiju grupām un to slodzēm ir apkopoti 7. tabulā. Kopējais slodžu skaits BSAC ir 13,50, kas liecina, ka lielākā daļa darbinieku strādā pilnā noslodzē. Bērnu aprūpē un sociālajā rehabilitācijā tieši ir iesaistīts iestādes aprūpes personāls, kurā ietilpst 1 sociālais darbinieks, 6 aprūpētāji un 1 medicīnas māsa. Aprūpētāji darbojas pilnā noslodzē, taču medicīnas māsa – 0.5 noslodzē. Sociālās aprūpes un rehabilitācijas personāla skaits uz 1 bērnu ir 0.47, kas nav augsts rādītājs. BSAC personāla sastāvā neietilpst sociālais rehabilitētājs. BSAC Zīles štatā nav psihologa un atsevišķu speciālistu, kas organizētu saturīga brīvā laika pavadīšanu, sociālo u.c. prasmju attīstošas aktivitātes – speciālisti, kuri kā nepieciešami norādīti individuālo izvērtējumu rezultātos. Saskaņā ar Alojas novada domes apkopoto informāciju BSAC Zīles bērniem tiek nodrošināti psihologa un arī logopēda pakalpojumi[5]. Saimnieciskais personāls ietver divus pavārus un vienu virtuves strādnieci, kas neatbilst ģimeniskai videi pietuvinātiem nosacījumiem, kas paredz bērnu aktīvu līdzdalību maltīšu plānošanā, pagatavošanā, virtuves darbos, u.tml. BSAC Zīles štatā ietilpst arī apkopēja un šoferis, taču šie darbinieki ir nodarbināti tikai 0,5 noslodzē. Kopējais darbinieku skaits uz 1 ievietoto bērnu ir 15 darbinieki/17 bērni jeb 0,88, kas vēlreiz apliecina nesamērīgus saimnieciskā personāla resursus, nevis bērnu aprūpē un rehabilitācijā.

[5] BSAC Zīles darbības apraksts, pieejams http://www.aloja.lv/wp-content/uploads/2014/10/aloja.lv_iestades-apraksts.pdf, skatīts 10.11.2017.

Tabula 7: BSAC darbinieku slodzes dalījumā pa ieņemamiem amatiem.
Avots: BSAC sniegtie dati.

Darbinieku profesija

Amats	Skaits	Slodzes
Sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas personāls		
Sociālā darbiniece	1	1.00
Medicīnas māsa	1	0.50
Aprūpētāja	6	6.00
Saimnieciskais personāls		
Saimniecības pārzine	1	1.00
Vecākā pavāre	1	1.00
Pavāre	1	1.00
Virtuves strādniece	1	1.00
Apkopēja	1	0.50
Automobiļa vadītājs	1	0.50
Administrācija		
Direktore	1	1.00

Dati par darbinieku vecuma struktūru parāda, ka 12 no 15 darbiniekiem ir vecāki par 40 gadiem; neviens BSAC Zīles darbinieks nav vecuma grupā līdz 30 gadiem. Salīdzinoši gados vecāks ir tieši sociālās aprūpes un rehabilitācijas personāls, un tā izteikti lielākā daļa ir vecāka par 50 gadiem (skat. 8. attēls). Tas ir saistīts ar grūtībām piesaistīt jaunus speciālistus darbam BSAC, kā arī ar kvalificētu sociālās jomas darbinieku trūkumu tuvākajā apkārtnē.

Attēls 8: BSAC Zīles darbinieku vecuma struktūra dalījumā pa personāla grupām.
Avots: BSAC sniegtie dati.

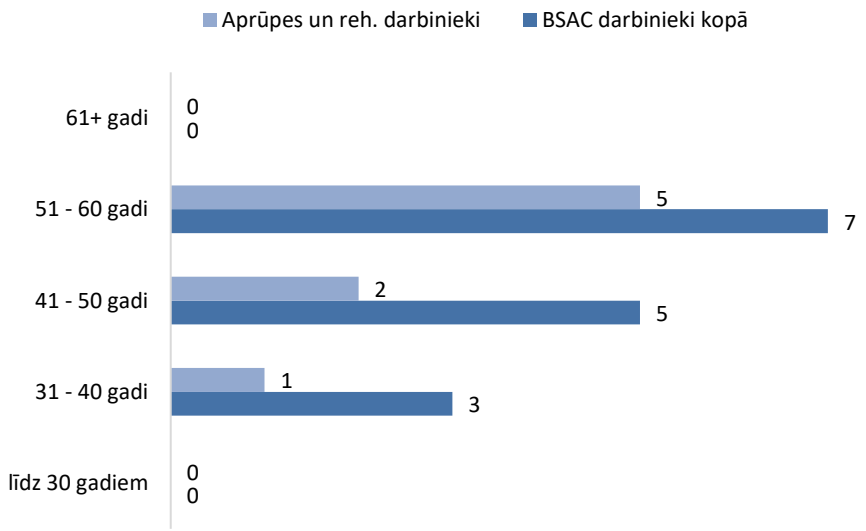

Liela daļa darbinieku BSAC Zīles strādā ilglaicīgi: saskaņā ar BSAC sniegtajiem datiem uz 01.08.2017. trīs darbinieku stāžs pārsniedz 16 gadus, 6 darbiniekiem stāžs ir 6 līdz 10 gadu robežās, savukārt vēl 6 – darba stāžs

ir robežās starp vienu un 5 gadiem (skat. 9. attēls). Darba stāža dati liecina par ievērojamu pieredzi darbā ar mērķa grupu ilgstoša sociālās aprūpes pakalpojuma sniegšanā.

Attēls 9: BSAC Zīles darbinieku darba stāžs.
Avots: BSAC sniegtie dati.

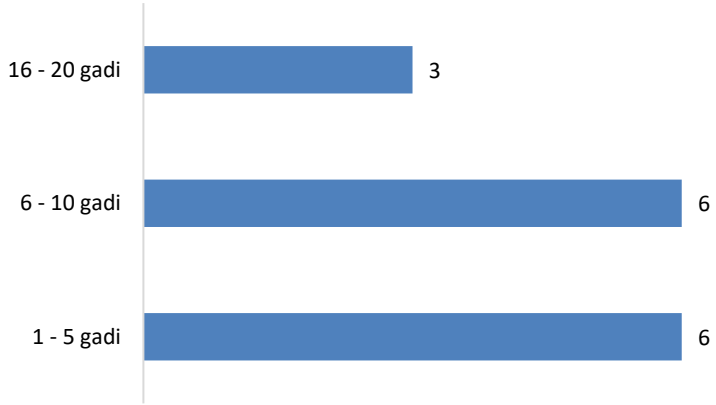

Lai arī BSAC darbinieki vērtējami kā pieredzes bagāti, 12 no 15 BSAC darbiniekiem ir vidējā vai vidējā profesionālā izglītība. Tikai diviem BSAC darbiniekiem ir augstākā izglītība; tikai vienam sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pasākumos iesaistītajam darbiniekam ir augstākā izglītība. Šie fakti vēlreiz apstiprina grūtības piesaistīt jaunus speciālistus ar atbilstošu augstāko izglītību. Darbiniekiem tiek nodrošinātas arī regulāras kvalifikācijas celšanas apmācības, tomēr ierobežoto resursu dēļ apmācības nereti tiek izvēlētas nevis pēc to nozīmīguma un aktualitātes BSAC Zīles darbiniekiem, bet gan pēc to pieejamības, dodot priekšroku lētākām vai ģeogrāfiski tuvāk organizētām apmācībām. Var secināt, ka darbinieku profesionālā izaugsme un attīstība netiek sekmēta ar apmācību palīdzību.

Tabula 8: BSAC darbinieku izglītības līmenis.
Avots: BSAC sniegtie dati.

Izglītība	BSAC	Soc. aprūpē vai soc. rehab.
Pamatizglītība	2	0
Vidējā/ vidējā profesionālā izglītība	11	7
Augstākā	2	1

87% personāla ir sievietes un 13% vīrieši. Visi BSAC Zīles darbinieki ir no tuvākās apkārtnes: 11 darbinieki ir Alojas novada iedzīvotāji, bet 4 darbinieki – Kocēnu novada iedzīvotāji.

3.6. Individuālo izvērtējumu dati

ESF projekta "Deinstitucionalizācija un sociālie pakalpojumi personām ar invaliditāti un bērniem" ietvaros biedrība "Latvijas SOS-bērnu ciematu asociācija" veica ārpusģimenes aprūpē esošu bērnu, kuri atrodas ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās, individuālo vajadzību izvērtējumu, tai skaitā izvērtējot arī 15 BSAC Zīles esošo bērnu vajadzības. Rezultātu apkopojums norāda, ka BSAC bērniem ir nepieciešams plašs spektrs pakalpojumu (skat. 10. attēls). Gandrīz visiem BSAC Zīles izvērtētajiem bērniem ir rekomendēta saturīga un attīstoša brīvā laika pavadīšana – regulāras sporta aktivitātes (13), saskarsmes (9) un sadarbības (9) prasmju attīstīšana. BSAC Zīles darbinieku štatā neietilpst atsevišķs speciālists, kas organizētu bērnu un jauniešu brīvā laika, sporta u.c. aktivitātes, tomēr arī aprūpes personāls var veicināt bērnu piekļuvi un iesaisti sporta un interešu izglītībā. Skaitliski daudziem izvērtētajiem bērniem ir nepieciešams atbalsts mācību procesā (8) un **specializētā izglītība (6), kas BSAC Zīles bērniem nav pieejama Ozolmuižā un tās tuvākajā apkārtnē**.

Izvērtējumu dati parāda arī, ka BSAC Zīles bērniem ir nepieciešams arī plašs spektrs ārstniecības speciālistu un terapeitu. Skaitliski visvairāk nepieciešami ir psihologs (8 bērniem), psihiatrs (8), psihoterapeits (6), neirologs (6), kas liecina par bērnu emocionālo nestabilitāti. Šādi speciālisti nav pieejami BSAC tuvākajā apkārtnē, tomēr regulāra un pastāvīgi pieejama atbalsta trūkums var kāpināt bērnu uzvedības un mācību problēmas. Citi biežāk norādītie speciālisti ir karjeras konsultants (6), fizioterapeits (4) un ķirurgs (4). No aprūpes veidiem, bērniem ir rekomendēts ģimeniskai videi pietuvināts pakalpojums (14) vai ievietošana audžuģimenē, t.sk. specializētās audžuģimenēs (kopā – 10 bērniem).

Attēls 10: BSAC Zīles izvērtētajiem bērniem nepieciešamie pakalpojumi.

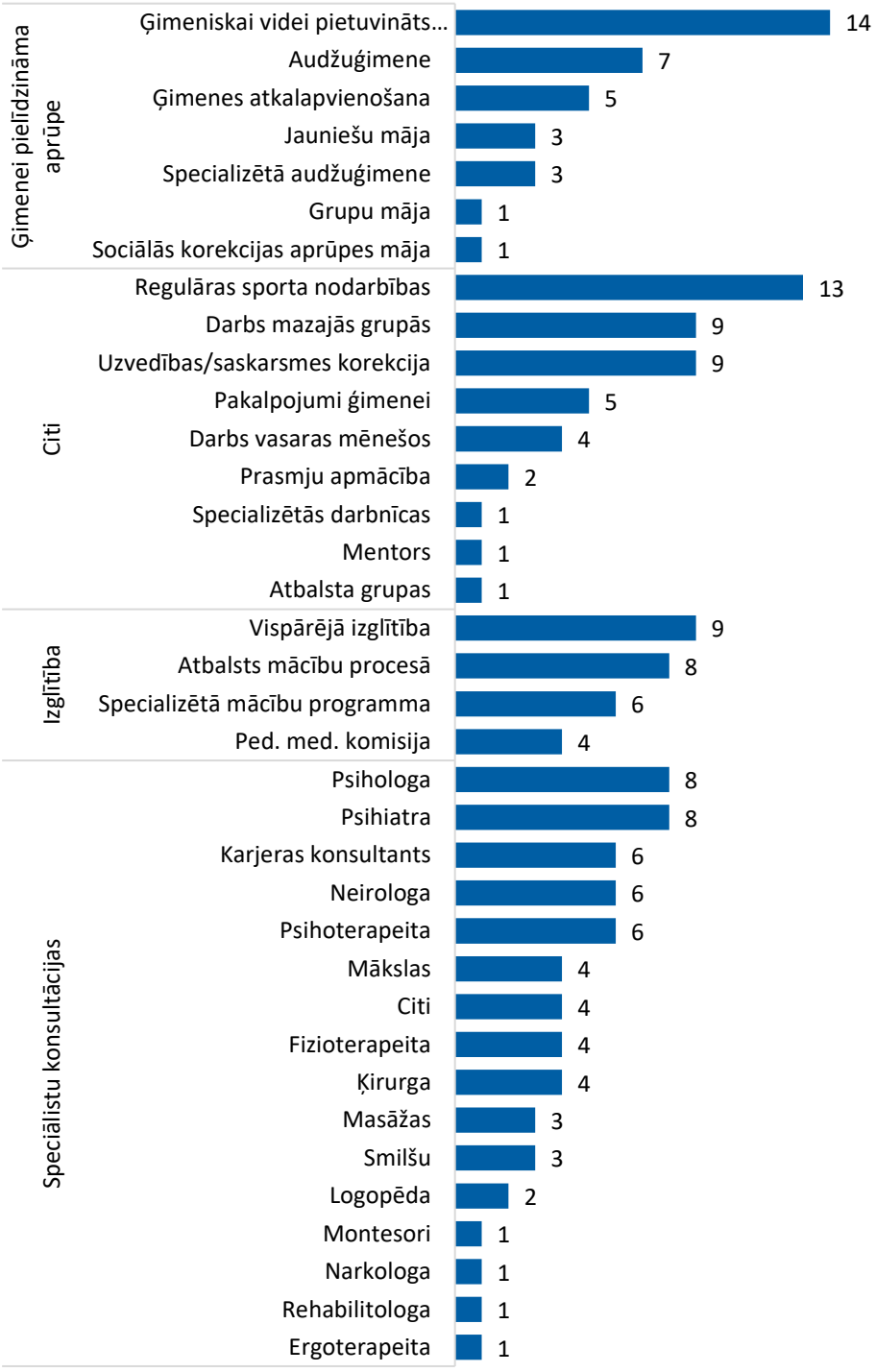

Avots: RPR dati.

Pakalpojumu pieejamības analīze liecina, ka liela daļa bērniem rekomendēto pakalpojumu nav pieejami Ozolmuižā, pieejamais saturīga brīvā laika pavadīšanas iespējas un sporta aktivitāšu klāsts ir šaurs un tieši saistīts ar vienīgo izglītības iestādi ciemā. Atsevišķi nepieciešamie speciālisti un terapeiti ir sastopami Limbažos un Valmierā.

Ņemot vērā BSAC Zīles bērnu vecuma struktūru, atsevišķi var tikt analizēti bērniem un jauniešiem ieteiktie pakalpojumi (skat. 2. pielikums). Lai arī 5 no izvērtētajiem bērniem ir jauniešu vecumā, jauniešu mājas pakalpojums ir rekomendēts 3 no tiem. Tomēr kopumā bērnu un jauniešu vajadzības ir samērā līdzīgas, un kā būtiskākās iezīmējas – saturīga brīvā laika pavadīšana, sporta aktivitātes, samērā plašs ārstniecības un terapeitisko speciālistu klāsts, ģimeniskai videi pietuvināts aprūpes pakalpojums.

3.7. BSAC ēku apraksts

Ēka, kurā atrodas BSAC Zīles, pieder Alojas novada pašvaldībai (kadastra apz. 66480060025). Ēkai ir pieci stāvi un viens pazemes stāvs, un tās kopējā platība ir 4475.4 m^2. Tā ir būvēta arodskolas dienesta viesnīcas vajadzībām. Šobrīd ēkas 1. stāvā atrodas senioru biedrības telpas, nomas telpas nometnēm, kā arī ēdināšanas bloks, kas nodrošina ēdināšanas pakalpojumus ne vien BSAC Zīles, bet arī tuvējās pamatskolas bērniem un darbiniekiem. Ēkas 3., 4. un 5. stāvi šobrīd netiek izmantoti. BSAC Zīles telpas ir izvietotas ēkas 2. stāvā. Kopumā visā ēkā ir pieejamas 119 telpas, t.sk. 28 labierīcību telpas, no kurām trīs atrodas pagraba stāvā, 4 pirmajā virszemes stāvā, 12 otrajā virszemes stāvā, un pa 3 katrā no pārējiem virszemes stāviem. BSAC Zīles telpās nav nodrošināta vides pieejamība, tās nav piemērotas personām ar kustību traucējumiem.

BSAC Zīle bērni ir izmitināti ēkas 2. stāvā, un BSAC Zīles izmantoto telpu kopējā platība ir 658 m^2. Bērni dzīvo deviņos dzīvojamos "blokos", no kuriem katrā ir divas dzīvojamās istabiņas un sanitārais mezgls (tualete un duša). Bērni apdzīvo tikai daļu no 2. stāva telpām. Katra dzīvojamā istaba ir ~20 m^2 liela, un tajā ir izvietotas divas guļasvietas, rakstāmgalds, kā arī skapis un naktsskapīši. Bērniem ir kopēja rotaļu istaba un darba telpas, kurās tiek pildīti mājas darbi, organizētas apmācības un svinēti svētki. Tāpat ir labiekārtota virtuve un veļas mazgātava, kurās bērniem ir iespēja apgūt praktiskās iemaņas. BSAC Zīles vajadzībām tiek izmantotas sekojošas telpas:

- 18 bērnu istabas, kuras izvietotas 9 blokos (katrā blokā 2 divvietīgas istabas un sanitārais mezgls);
- neliela atpūtas un rotaļu telpa;
- procedūru kabinets;
- BSAC Zīle personāla telpas;
- virtuve;
- datorklase;
- trenažieru zāle
- sanāksmju un darba telpa;
- veļas mazgāšanas un žāvēšanas telpa;
- noliktava;
- virtuve un ēdamzāle ēkas 1. stāvā.

Visās BSAC Zīles telpās nesen ir veikts kosmētiskais remonts, un tās ir atbilstošā tehniskā stāvoklī, kā arī atbilst higiēnas prasībām. Personāla sniegtā informācija apliecina, ka ēkas inženierkomunikācijas, tai skaitā siltummezgls, tiek uzturēts labā darba kārtībā. BSAC Zīles telpu iekārtojums atbilst tās sākotnējai iecerei – skolas internāta dienesta viesnīca; telpas caurvij garš gaitenis, un bērnu dzīvojamās telpas ir izkārtotas tā abās pusēs. Lai arī BSAC Zīles telpas ir nesen atjaunotas un gaišas, tomēr tās nerada ģimeniskas vides atmosfēru un mājīguma sajūtu. Telpu izkārtojums atbilst ilgstošas aprūpes pakalpojumu sniegšanas iekārtojumam, kas raksturīgs aprūpes pakalpojuma formai 20. gadsimtā. 3. pielikumā ir ievietotas fotofiksācijas, kuras veiktas BSAC Zīles apmeklējuma laikā reorganizācijas plāna izstrādes ietvaros.

Ap ēku ir pieejama 12 000 m^2 plaša teritorija bērnu brīvā laika pavadīšanai, t.sk. iekopts dārzs, kurā bērniem ir iespēja apgūt dārzkopības prasmes. BSAC Zīles bērniem ir pieejama arī sporta un brīvā laika pavadīšanas infrastruktūra: vieglatlētikas stadions, futbola, pludmales volejbola un basketbola laukumi, labiekārtota peldvieta, neliels skeitparks, kā arī nesen renovēts rotaļu laukums u.c.

3.8. Dati par BSAC budžetu

BSAC Zīles ienākumu avots ir pašvaldību maksājumi par pakalpojuma sniegšanu ievietotajiem bērniem. BSAC Zīles saņem arī dotāciju no Alojas novada pašvaldības, kas palīdz segt visus BSAC darbības izdevumus. Saskaņā ar LM Pārskatu datiem, BSAC Zīles kopējie izdevumi 2016. g. bija EUR 188 697, kas iezīmē 1% pieaugumu salīdzinoši ar 2015. g., bet 29% pieaugumu – salīdzinoši ar 2014. g., apliecinot, ka izmaksām ir tendence aizvien palielināties (skat. 11. attēls). Izmaksu pieaugums ir būtisks un saistīts ar bērnu skaita samazināšanos un pieaugošām atalgojuma un ēkas uzturēšanas izmaksām. Tādā pat proporcijā ir pieaugušas arī gultasdienas izmaksas, kas 2014. g. sastādīja EUR 18,25, 2015. g. – EUR 23,29, bet 2016. g. – EUR 30,41 uz 1 bērnu/dienā. Šis rādītājs uzskatāms par ļoti augstu un liecina, ka sniegtā pakalpojuma izmaksas ievērojami pārsniedz vidējās izmaksas līdzvērtīgos pakalpojumos.

Attēls 11: Kopējā izmaksu dinamika pēdējos 3 gados.
Avots: LM Pārskatu dati.

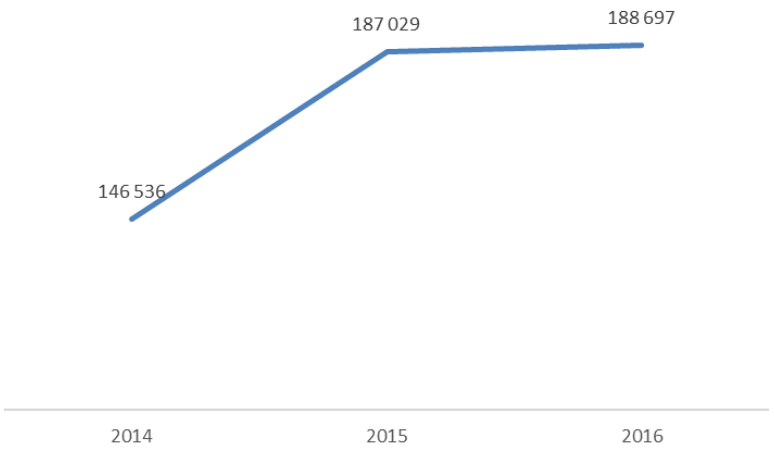

Finanšu datu analīze rāda, ka izmaksu ziņā ietilpīgākā pozīcija ir personāla atalgojums, kas laika periodā no 2014. līdz 2016. g. svārstās 60-74% robežās. Izmaksas, kas saistās ar bērnu tiešajām vajadzībām, t.i. ēdināšanas, medikamentu un mīkstā inventāra izmaksas, vidēji dienā 2016. gadā ir sastādījušas EUR 2,15, kas ir ievērojami vairāk kā 2014. gadā, bet mazāk kā 2015. g. (skat. 9. tabula). 2014. gada sniegtie dati ir uzskatāmi par apšaubāmiem, jo nodrošināt kvalitatīvu ēdināšanu un pārējās vajadzības par EUR 0,42/dienā nav iespējams. 2016. gada dati ir ticami un atbilst vidējiem rādītājiem līdzvērtīgos pakalpojumos.

Tabula 9: Bērnu vajadzību nodrošināšanas izmaksas 2014.-2016.g.
Avots: LM Pārskatu dati.

Gads	Bērnu vajadzību nodrošināšanas izmaksas vidēji dienā uz 1 bērnu (EUR)
2014	EUR 0.42
2015	EUR 3.53
2016	EUR 2.15

Bērnu ēdināšanas izmaksas BSAC Zīles vidēji dienā 2016. gadā sastādījušas EUR 2.00, taču dati par laika periodu 2014.-2016. g. rāda, ka arī šīs izmaksas bijušas izteikti svārstīgas (skat. 10. tabula).

Tabula 10: Bērnu ēdināšanas izmaksas 2014.-2016.g.
Avots: LM Pārskatu dati.

Gads	Bērnu ēdināšanas izmaksas vidēji dienā uz 1 bērnu (EUR)
2014	EUR 0.21
2015	EUR 3.24
2016	EUR 2.00

Ēkas uzturēšanas jeb fiksētie izdevumi, kas nav atkarīgi no BSAC ievietoto bērnu skaita, pēdējo trīs gadu periodā ir konstanti pieauguši: ja 2014. gadā ēku uzturēšana izmaksāja EUR 27 853, tad 2016. gadā jau EUR 57 587 (skat. 11. tabula). Tātad, pēdējo trīs gadu laikā ēku uzturēšanas izmaksas ir pieaugušas par vairāk kā 100% jeb gandrīz divas reizes. Ēkas uzturēšanas izmaksu īpatsvars attiecībā pret kopējām izmaksām ir pieaudzis no 19% līdz 31%. Ēkas uzturēšanas izmaksas vienai gultasdienai 2016. gadā bija EUR 9.28 un, salīdzinoši ar 2014. gadu, ir vairākkārt pieaugušas. Detalizēti dati BSAC Zīles izmaksu dalījumu ir apkopoti 4. pielikumā.

Tabula 11: Ēkas uzturēšanas izmaksas 2014.-2016.g.
Avots: LM Pārskatu dati.

Gads	Ēku uzturēšanas izmaksas (EUR)	Fiksēto izmaksu īpatsvars no kopējām izmaksām	Fiksētās izmaksas vienai gultasdienai (EUR)
2014	EUR 27 853	19%	EUR 3.47
2015	EUR 44 417	24%	EUR 5.53
2016	EUR 57 587	31%	EUR 9.28

3.9. Dati par ārpusģimenes aprūpi un citiem BSAC apkārtnē

Saskaņā ar Alojas novada pašvaldības sociālā dienesta sniegtajiem datiem 24 bērni no Alojas novada 2016. gadā atradās ārpusģimenes aprūpē. 2016. gadā BSAC Zīles bija ievietoti seši bērni no Alojas novada; dati par Limbažu novada sociālās aprūpes un rehabilitācijas centru "Umurga" liecina, ka tajā atrodas divi bērni no Alojas novada. Tas liecina, ka institūcijās ievietoto bērnu skaits novadā ir samērā augsts. Dati par 2016. gadu rāda, ka Alojas pašvaldības novada sociālā dienesta redzeslokā ir 4 bērni, kuri ir pakļauti riskam nonākt ārpusģimenes aprūpē. BT dati norāda, ka Alojas novadā 2016. gadā ir tikai viena audžuģimene.

Citas iestādes, kas sniedz ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus, tuvākajā apkārtnē ir Limbažu novada bērnu sociālās aprūpes un rehabilitācijas centrs "Umurga" un Latvijas SOS bērnu asociācijas Valmieras SOS bērnu ciemats.

Limbažu novada bērnu sociālās aprūpes un rehabilitācijas centrs "Umurga" atrodas Limbažu novada Umurgas pagastā, 6.5 km attālumā no Limbažu pilsētas. Iestāde 2016. gadā sniedza ilgstošas sociālās aprūpes un rehabilitācijas pakalpojumu 12 ārpusģimenes aprūpē esošiem bērniem no Limbažu, Alojas un Cēsu novadiem.

Valmieras "SOS bērnu ciemats" atrodas Valmieras pilsētā. Organizācija 2016. gadā sniedza ilgstošas sociālās aprūpes un rehabilitācijas pakalpojumu ~60 ārpusģimenes aprūpē esošiem bērniem no visas Latvijas. Valmieras "SOS bērnu ciemats" sniedz arī ģimenes atbalsta centra un jauniešu mājas pakalpojumus. Saskaņā ar Vidzemes plānošanas reģiona Deinstitucionalizācijas plāna 2017.-2020. gadam ievaros izstrādāto Valmieras "SOS bērnu ciemata" reorganizācijas plānu organizācija plāno pakalpojuma pielāgošanu atbilstoši ĢVP pakalpojuma nosacījumiem, samazinot kopējo bērnu skaitu ciematā, kā arī attīstot audžuģimeņu atbalsta pakalpojumus.

3.10. Pakalpojuma kvalitātes novērtējums

Lai apkopotu faktus un ekspertu viedokli par BSAC Zīles sniegtā pakalpojuma kvalitāti, atbilstību starptautiskiem normatīviem un ģimeniskai videi pietuvināta pakalpojuma nosacījumiem, kā arī veidotu pamatu reorganizācijas alternatīvu izvirzīšanai, dažādi BSAC Zīles darbības aspekti ir novērtēti atbilstoši Eiropas ārpusģimenes aprūpes standartiem "Quality4Children"[6] (skat. 12. tabula).

.

[6] Šeit un turpmāk: FICE (Fédération Internationale des Communautés Educatives), IFCO (International Foster Care Organisation - Starptautiskā Audžuvecāku organizācija) un SOS Children's Villages (SOS bērnu ciemati) izstrādāti ārpusģimenes aprūpes kvalitātes standarti Eiropā "Standarti bērnu alternatīvai aprūpei Quality4Children".

Tabula 12: BSAC Zīles atbilstība Eiropas ārpusģimenes aprūpes standartiem "Quality4Children".
Avots: LM Pārskatu dati.

Standarts		BSAC Zīles novērtējums
7. standarts:	Bērna ārpusģimenes aprūpes vieta atbilst viņa/viņas vajadzībām, dzīves situācijai un sākotnējai sociālajai videi. Bērns uzaug iekļaujošā, atbalstošā, drošā un gādīgā vidē. Tas, ka bērnam tiek dota iespēja uzaugt gādīgā ģimenes vidē, nodrošina šo vides kritēriju izpildi. Jaunajā ārpusģimenes aprūpes vietā bērnam ir iespēja izveidot stabilas attiecības ar aprūpētāju un nezaudēt saikni ar savu sociālo vidi.	**DAĻĒJI ATBILST** BSAC atrašanās vieta nodrošina drošu un gādīgu vidi, bet tā ir attālināta no vispārējiem un sabiedrībā balstītiem pakalpojumiem, kas ir būtiski izvērtētajiem bērniem. Līdz ar to BSAC atrašanās vieta tikai daļēji atbilst bērnu vajadzībām un labākajām interesēm. BSAC vide ir piemērotāka bērniem, kuriem ir nepieciešama uzvedības korekcija vai ir izteikti funkcionālie traucējumi. Bērniem, kas ievietoti no pilsētām vai lielākām apdzīvotām vietām, esošā atrašanās vieta neatbilst to sākotnējai sociālajai videi. Tuvākajā apkārtnē izteikti trūkst vispārējo pakalpojumu klāsts, sabiedriskā transporta pieejamība vērtējama kā ļoti zema, kas ierobežo pieeju interešu izglītībai, saturīgai brīvā laika pavadīšanai, speciālistiem, terapijām, konsultācijām, u.tml. Personāla darba grafiks tiek organizēts atbilstoši maiņas grafikam vai standarta darba laika ietvaros. Balstoties uz personāla nelielo mainību, tiek veidotas stabilas attiecības starp personālu un bērniem, tomēr darba organizācijas principi atbilst ilgstošas aprūpes formai, nevis ģimeniskai videi pietuvinātam pakalpojumam.
8. standarts:	Bērns nezaudē saikni ar savu izcelsmes ģimeni. Bērna attiecības ar viņa/viņas izcelsmes ģimeni tiek veicinātas, saglabātas un atbalstītas, ja tas ir bērna vislabākajās interesēs.	**DAĻĒJI ATBILST** 5 no 15 izvērtētajiem bērniem tiek rekomendēti ģimenes atkalapvienošanas pasākumi, kas liecina par saiknes esamību ar bioloģisko ģimeni un iepriekšējo sociālo vidi. Pārējos gadījumos (2/3) šāda saikne nav iespējama vai netiek veicināta. Jāatzīmē, ka vairumam bērnu ievietošanas iemesls BSAC ir vardarbība pret bērnu un bērna pamešana novārtā.

Standarts		BSAC Zīles novērtējums
9. standarts:	Aprūpētājiem ir atbilstoša kvalifikācija un darba apstākļi. Pirms aprūpētājiem tiek uzticētas rūpes par bērnu, viņi tiek rūpīgi novērtēti, atlasīti un apmācīti. Aprūpētāji saņem nepārtrauktu apmācību un profesionālo atbalstu, lai nodrošinātu bērna vispārējo attīstību.	**NEATBILST** BSAC Zīles ir augsts administrācijas un saimnieciskā personāla īpatsvars. Esošais darbinieku sastāvs neveicina ģimeniskai videi pietuvināta pakalpojuma nodrošināšanu. 13 no 15 BSAC Zīles darbiniekiem ir vidējā vai vidējā profesionālā izglītība; tikai 2 BSAC darbiniekiem ir augstākā izglītība; tikai 1 sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas darbiniekam darbiniekam ir augstākā izglītība. Darbiniekiem tiek nodrošinātas kvalifikācijas celšanas apmācības, tomēr tā kā to pieejamība ir ierobežota, tās aprobežojas ar pieejamajām tēmām, nevis tiek mērķtiecīgi organizētas, lai sagatavotu personālu aktuālo problēmu un situāciju risināšanai. BSAC Zīles atrašanās vietas dēļ kvalificētu darbinieku piesaistes iespējas ir ierobežotas, un veikt rūpīgu novērtēšanu un atlasi praktiski nav iespējams cilvēkresursu trūkuma dēļ.
10. standarts:	Aprūpētāja attiecības ar bērnu balstās uz sapratni un cieņu. Aprūpētājs velta bērnam individuālu uzmanību un apzināti cenšas iemantot viņa/viņas uzticēšanos un saprast viņu. Aprūpētāja komunikācija ar bērnu vienmēr ir atklāta, godīga un cieņas pilna.	**DAĻĒJI ATBILST** Ekspertu vizītes laikā un sarunās ar bērniem konstatēts, ka personāla attiecības ar bērniem ir labas un balstās savstarpējā sapratnē. Aprūpētāju komunikācija atbilstoši katra darbinieka izpratnes līmenim ir atklāta un godīga. Esošā darba organizācija izmantojot maiņu grafiku neveicina individuālu pieeju. Aprūpes personāla skaits uz 1 bērnu ir 0.47, kas nav augsts rādītājs un norāda, ka bērnu iespējas saņemt individuālu uzmanību ir ierobežotas.
11. standarts:	Bērnam tiek nodrošināta iespēja aktīvi piedalīties lēmumu, kuri tieši ietekmēs viņa/viņas dzīvi, pieņemšanā. Bērns tiek uzskatīts par savas dzīves ekspertu. Bērns tiek informēts, uzklausīts un uztverts nopietni, un viņa/viņas spējas tiek atzītas kā stiprs potenciāls.	**NEATBILST** Pakalpojums tiek organizēts atbilstoši ilgstošas aprūpes pakalpojuma pieņemtajām formām. Bērna intereses un vajadzības tiek ņemtas vērā, tomēr tās tiek salāgotas ar personāla iespējām/vajadzībām un interesēm. Personāls izstrādā dienas kārtību un nosaka bērnu izvietojumu guļamtelpās. Bērnu iespējas izvēlēties izglītības formu, interešu izglītības pasākumus, saturīgas dienas pavadīšanas iespējas ir ierobežotas BSAC Zīles attālinātā novietojuma no pakalpojumu centriem dēļ.

Standarts		BSAC Zīles novērtējums
	Bērns tiek iedrošināts paust savas jūtas un pieredzi.	
12. standarts:	Bērns saņem aprūpi piemērotos dzīves apstākļos. Aprūpes organizācijas dzīves līmenis un infrastruktūra atbilst bērna vajadzībām attiecībā uz komfortu, drošumu, veselīgiem sadzīves apstākļiem, kā arī netraucētu piekļuvi izglītībai un sabiedrībai.	BSAC Zīles ir izvietots piecstāvīgā ēkā, kura celta kā izglītības iestādes kopmītnes. Vairāki ēkas stāvi šobrīd netiek izmantoti; ēkas 1. stāvs tiek izmantots BSAC un tuvējās pamatskolas bērnu ēdināšanas vajadzībām, kā arī vietējo senioru aktivitātēm, u.tml. BSAC dzīvojamās telpās ir veikts kosmētiskais remonts, tāpēc tās ir gaišas, jaunas un atbilstošas higiēnas un vispārējām normām. Kopmītņu tipa telpu izkārtojums ar guļamtelpām, kas izkārtotas gara gaiteņa abās pusēs un kopēju zāli, neveicina mājīguma sajūtu un ģimeniskas vides atmosfēru. Vispārējās izglītības pieejamība ir atbilstoša, jo blakus BSAC atrodas pamatskola, taču iespējas apgūt specializētas mācību programmas ir ierobežotas, jo tuvākajā apkārtnē speciālo skolu nav. Tā rezultātā bērni specializēto apmācību programmu var saņemt tikai internātskolās, kas neatbilst bērnu labākajām interesēm.
13. standarts:	Bērni ar īpašām vajadzībām saņem atbilstošu aprūpi. Aprūpētāji saņem nepārtrauktu un specifisku apmācību un atbalstu, lai tie spētu apmierināt aprūpē esošo bērnu īpašās vajadzības.	**NEATBILST** Personālam nav specifiskas izglītības darbā ar bērniem ar īpašām vajadzībām. Personālam tiek nodrošinātas kvalifikācijas celšanas iespējas, bet atbalsts nereti ir neregulārs un neatbilstošs aktualitātēm un vajadzībām. Ēkā netiek nodrošinātas visas vides pieejamības prasības.
14. standarts:	Bērns/jaunietis tiek nepārtraukti gatavots patstāvīgai dzīvei. Bērns/jaunietis saņem atbalstu, lai nākotnē viņš/viņa spētu kļūt par pašpaļāvīgu, pašpietiekamu un aktīvu sabiedrības locekli. Bērnam/jaunietiem tiek sniegta iespēja apgūt dzīves prasmes un vērtības. Tiek veicināta bērna/jaunieša pašcieņa.	**DAĻĒJI ATBILST** BSAC Zīles novietojuma dēļ ir ierobežotas iespējas nodrošināt nepārtrauktu un sistemātisku atbalstu, lai bērns tiktu sagatavots par pašpaļāvīgu, pašpietiekamu un aktīvu sabiedrības locekli. Ilgstošas aprūpes pakalpojuma galvenais uzdevums ir nodrošināt drošu vidi un fizioloģisko vajadzību nodrošināšanu, bet pakalpojums neietver personālu, kura pienākumos ietilptu dzīves prasmju un vērtību nodošana aprūpē esošajiem bērniem.

3.11. Kopsavilkums un secinājumi

BSAC Zīles atrodas salīdzinoši izolētā teritorijā, kurā ir ierobežoti vispārējie pakalpojumi, atbilstošas brīvā laika pavadīšanas, interešu izglītības iespējas un atbalsta pakalpojumi BSAC ievietotajiem bērniem. Individuālo izvērtējumu dati liecina, ka BSAC Zīles bērniem ir nepieciešamas saturīga brīvā laika, interešu izglītības un sporta aktivitātes, kas esošajā BSAC Zīles pakalpojumā akūti trūkst. Ņemot vērā demogrāfiskās tendences, aizvien samazinās bērnu skaits, kam nepieciešami ārpusģimenes aprūpes pakalpojumi. Tā ietekmē samazinās BSAC bērnu skaits, bet vienas gultasdienas izmaksas – pieaug. BSAC Zīles pakalpojuma sniegšanai izmanto piecstāvīgas ēkas 2. stāvu. Ēkas 1. stāvs tiek izmantots citu pakalpojumu sniegšanai, **savukārt 3., 4. un 5. stāvs netiek ekspluatēti**, kas sadārdzina pakalpojuma sniegšanas izmaksas. BSAC Zīles esošais telpu plānojums neatbilst ģimeniskai videi pietuvināta pakalpojuma sniegšanai. Pakalpojuma turpmāka īstenošana esošajās telpās neatbilst MK Prasībām Sociālo pakalpojumu sniedzējiem (V Nodaļai - Prasības bērnu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas pakalpojuma sniedzējiem). Lai nodrošinātu ēkas atbilstību, nepieciešama visas ēkas pārbūve un pielāgošana nodrošinot ēkas pilnīgu ekspluatāciju.

Lai piesaistītu vairāk bērnu, BSAC Zīles sniedz pakalpojumu arī citu novadu bērniem, tādejādi var uzskatīt, ka Alojas novada pašvaldībā dotē citu novadu bērnu uzturēšanās izmaksas. Tikai 6 no 15 2017. gadā BSAC Zīles ievietotajiem bērniem ir no Alojas novada, kamēr pārējie ir no Rīgas, Siguldas u.c. pašvaldībām. Aprūpes un rehabilitācijas personālā ietilpst tikai 8 no 15 BSAC Zīles darbiniekiem, un saimnieciskais personāla īpatsvars ir nepamatoti augsts. Ņemot vērā darbinieku vecuma struktūru, kā arī izglītības līmeni un kvalifikāciju, var secināt, ka BSAC Zīles ilgtermiņā var rasties grūtība atbilstoša un kvalificēta darba spēka nodrošināšanai. BSAC Zīles personālam tiek radīti sarežģīti darba apstākļi ar nemotivējošu atalgojumu un patstāvīgu darba zaudējuma risku. BSAC Zīles darbības turpināšanai būtu nepieciešams piesaistīt jaunus un kvalificētus speciālistus, taču, ņemot vērā BSAC novietojumu, tas varētu būt apgrūtinoši. Kopumā, reorganizācijas plānā apkopotā informācija norāda, ka esošais pakalpojuma modelis nav atbilstošs ĢVPP nosacījumiem, pakalpojuma lokācija, mērķa grupa un iesaistīto speciālistu klāsts ir savstarpēji neatbilstoši, kā rezultātā tiek ierobežotas, gan pakalpojuma personāla iespējas, gan bērnu attīstības iespējas.

Bērnu skaits Alojas novadā, kam nepieciešami ārpusģimenes pakalpojumi ir neliels, kā rezultātā atsevišķa pakalpojuma uzturēšana nav racionāla. Reorganizācijas plāna eksperti precizējuši, ka tuvāko novadu plānos neietilpst sadarbība pakalpojumu nodrošināšanai Alojas novadā (Salacgrīvas novadā ārpusģimenes aprūpē atrodas viens bērns ar veselības problēmām un atrodas VSAC, Limbažu novads plāno citas alternatīvas). Lai arī Alojas novada pašvaldības Sociālais dienests norāda, ka 2017. gadā 4 bērniem bija risks nonākt ilgstošas aprūpes institūcijās, tomēr šis skaits ir nepietiekams, lai pamatotu nepieciešamību pēc ilgtspējīga ilgstošas aprūpes pakalpojuma novadā. It īpaši ņemot vērā, ka uz 2022. gada 31. decembri lielākais vairums no BSAC Zīles bērniem, kas ievietoti no Alojas novada būs sasnieguši pilngadību.

Konsultācijās ar pašvaldībām saņemtā informācija liecina, ka Siguldas un Rīgas pašvaldības ir informējušas par plānu pakalpojumu turpmāku nodrošināšanu savu pašvaldību izcelsmes bērniem savās pašvaldībās, kas nozīmē pieprasījuma pēc pakalpojuma kritumu jau tuvākajā nākotnē. Atbilstoši Alojas novada sniegtajai informācijai novadā ir aktīva tikai viena audžuģimene, tomēr atbilstoši audžuģimeņu attīstības stratēģijai tiek plānots, ka audžuģimeņu skaits Latvijā turpmāko gadu laikā pieaugs un ņemot vērā nelielo bērnu skaitu, kas nonāk ārpusģimenes aprūpē Alojas novadā, **ekspertu viedoklis paredz iespēju turpmāk ārpus ģimenes aprūpi Alojas novadā nodrošināt izmantojot audžuģimeņu vai specializēto audžuģimeņu sniegtās iespējas.** Neesošais pieprasījums pēc pakalpojuma, ēkas neatbilstība pakalpojuma saturam un patstāvīgi pieaugošās pakalpojuma izmaksas rada priekšnosacījumus BSAC Zīles pakalpojuma pārtraukšanai līdz 2022. gada 31. decembrim. Novada

dome, gadījumā, ja pieprasījums pēc pakalpojuma (dažādu apstākļu dēļ) uz slēgšanas brīdi ir saglabājies augsts, var izskatīt iespēju nodrošināt pakalpojumu daudzdzīvokļu ēkas atsevišķā dzīvoklī Alojas novadā arī turpmāk.

4. PRIEKŠLIKUMI BSAC REORGANIZĀCIJAS RISINĀJUMIEM

4.1. Iespējamās bērnu aprūpes formas

Īstenojot BSAC reorganizāciju nepieciešams ievērot Eiropas kopējās vadlīnijas pārejai no institucionālās uz sabiedrībā balstītu aprūpi priekšlikumus, tai skaitā ņemt vērā iesaistīto personu vajadzības un gaidas un piedāvāt koordinētu rīcību dažādos sektoros un ar visu ieinteresēto pušu plašu līdzdalību. Jāiesaista visu attiecīgo sektoru lēmumu pieņēmēji, ieskaitot bērnu aizsardzības, veselības, izglītības, kultūras, atpūtas, nodarbinātības, invaliditātes, transporta un finanšu pārstāvjus. Arī Nevalstiskajām organizācijām, ģimenēm un pakalpojumu sniedzējiem vajadzētu būt iesaistītiem.[7]

DI Rīcības plāna 2015.-2020. gadam vispārējais pamatprincips ir saskaņā ar ANO pamatnostādnēm par bērnu alternatīvo aprūpi – II daļa, B sadaļa, 12. punkts , kurā uzsvērts, ka pieņemot lēmumus par bērniem alternatīvā aprūpē, ieskaitot neformālo aprūpi, jāņem vērā, ka svarīgi ir nodrošināt bērniem stabilas mājas un apmierināt viņu pamatvajadzības pēc drošas un pastāvīgas piesaistes aprūpētājiem, turklāt pastāvīga risinājuma rašana jāuzskata par galveno mērķi. Tātad tiek uzsvērta pēc iespējas nemainīgāku un stabilāku risinājumu nepieciešamība ārpusģimenes aprūpē.

Atbilstoši ANO rezolūcija 64/142 "Pamatnostādnes par bērnu alternatīvo aprūpi" alternatīvā aprūpe var izpausties divejādi:

1. Neformālā alternatīvā aprūpe – jebkurš privāti rasts risinājums ģimenes vidē, saskaņā ar kuru par bērnu ilgstoši vai nenoteiktu laiku rūpējas radinieki vai draugi (neformāla radinieku veikta aprūpe) vai citas privātpersonas pēc bērna, viņa vecāku vai citu cilvēku iniciatīvas un šādu kārtību nav noteikusi administratīva vai tiesu iestāde, vai tam attiecīgi akreditēta iestāde;
2. Formālā alternatīvā aprūpe – jebkura aprūpe ģimenes vidē saskaņā ar kompetentas administratīvas vai tiesu iestādes rīkojumu un visu veidu aprūpe, kas tiek nodrošināta iestādēs, tostarp privātās, neatkarīgi no tā, vai šī aprūpe izriet no administratīviem vai tiesas noteiktiem pasākumiem.

Savukārt, atkarībā no vides, kurā tā tiek nodrošināta, alternatīvo aprūpi var iedalīt:

1. Radinieku veikta aprūpe – aprūpe ģimenē, gan formāla, gan neformāla, ko nodrošina bērna paplašinātā ģimene vai tuvi ģimenes draugi, kurus bērns pazīst;
2. Aprūpe audžuģimenē – gadījumi, kad kompetenta iestāde alternatīvās aprūpes vajadzībām ievietojusi bērnus mājas vidē ģimenē, kas nav paša bērna ģimene, bet ir izraudzīta, atzīta par piemērotu, saņēmusi atļauju un šīs aprūpes īstenošanā tiek uzraudzīta;
3. Citi aprūpes veidi ģimenē un ģimenei līdzīgā vidē;
4. Aprūpe iestādē – aprūpe, ko nodrošina grupās ārpus ģimenes vides, piemēram, patversmēs, kas organizētas ārkārtas aprūpei, tranzīta centros ārkārtas situācijās un visās citās īstermiņa un ilgtermiņa aprūpes iestādēs, tostarp grupu mājās;[8]

[7] Eiropas kopējās vadlīnijas pārejai no institucionālās uz sabiedrībā balstītu aprūpi

[8] The United Nations. Guidelines for the Alternative Care of Children. 2009. http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/64/142&referer=/english/&Lang=E

4.1.1. Audžuģimeņu nodrošināšana

Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likumā noteikto primāri bērna aprūpe būtu nodrošināma bioloģiskajā ģimenē vai ģimenes vidē (audžuģimenē vai pie aizbildņa). Tikai gadījumos, kad bērna aprūpe ģimenē, audžuģimenē vai pie aizbildņa nav iespējama, aprūpe ir nodrošināma ĢVPP saskaņā ar bērna
individuālajām vajadzībām. Lai īstenotu bērnu iespējamu aprūpi audžuģimenēs, ir nepieciešams piesaistīt atbilstošu skaitu audžuģimeņu novadā. Atbilstoši audžuģimeņu attīstības stratēģijai tiek plānots, ka audžuģimeņu skaits Latvijā turpmāko gadu laikā pieaugs.

5 no 15 izvērtētajiem bērniem tiek rekomendēti ģimenes atkalapvienošanas pasākumi, kas liecina par saiknes esamību ar bioloģisko ģimeni un iepriekšējo sociālo vidi. Bāriņtiesai kopā ar sociālo dienestu nepieciešams izstrādāt individuālo atbalsta plānu katrai ģimenei, kurā iekļaut nepieciešamo atbalsta apjomu (tai skaitā ģimenes asistenta pakalpojumu), lai nodrošinātu sekmīgu bērnu atgriešanos bioloģiskā ģimenē un ģimenes labvēlīgu attīstību.

Lai īstenotu bērnu iespējamu aprūpi audžuģimenēs būtu nepieciešams novadiem izstrādāt mērķtiecīgu stratēģiju un atbalsta pasākumu kopumu, lai piesaistītu atbilstošu skaitu audžuģimeņu attiecīgajos novados, piemēram:

- Alojas novada 6 bērniem būtu nepieciešams izveidot/piesaistīt 2-3 audžuģimenes;
- Limbažu novada 1 bērnam būtu nepieciešams izveidot/piesaistīt 1 audžuģimeni;
- Siguldas novada 2 bērnam būtu nepieciešams izveidot/piesaistīt 1-2 audžuģimenes;
- Rīgas 6 bērniem būtu nepieciešams izveidot/piesaistīt 4-5 audžuģimenes;

Atbilstoši pētījumam "Ārpusģimenes aprūpes un adopcijas sistēmas izpēte un ieteikumi tās pilnveidošanai" iespējams izdalīt galvenās problēmu grupas ar kurām audžuģimenes sastopas ikdienā - Finansiālās problēmas (nepietiekamie līdzekļi bērnu uzturēšanai, nepietiekami finanses kultūras pasākumu apmeklēšanai u.tml.), Negatīva apkārtējo iedzīvotāju attieksme pret ģimenēm, kuras pieņem audzināšanā bērnus, Problēmas bērnu audzināšanā (nepilnīgas psiholoģijas zināšanas un iemaņas bērnu audzināšanā gadījumos, kad ģimenē tiek pieņemti bērni ar uzvedības traucējumiem, nepilnīga apmācība un informācija par bērnu no iestādēm īpašajām vajadzībām, attieksmi) un informācijas trūkums par iespējām saņemt atbalstu, palīdzību, par iespējām saņemt palīdzību krīzes situācijās. **Tā rezultātā, lai veicinātu audžuģimeņu attīstību novados ir nepieciešams izstrādāt novada plānu atbilstoša finansējuma, apmācību un informācijas nodrošināšanai un plašas informatīvās akcijas – sabiedrības viedokļa maiņai.** Atbilstoši Novada sniegtajai informācijai, tad novadā tiek risināti jautājumi par audžuģimeņu skaita palielināšanu.

4.1.2. Ilgstošas aprūpes pakalpojumi

Atbilstoši Eiropas kopējām vadlīnijām pārejai no institucionālās uz sabiedrībā balstītu aprūpi pirms uzsākt pakalpojumu attīstīšanu, ir svarīgi izveidot skaidru pakalpojumu modeļa vīziju un principus, uz ko tiem vajadzētu balstīties, lai tiktu respektētas visu pakalpojumu lietotāju tiesības. Jaunattīstāmajiem pakalpojumiem atbilstoši vadlīnijām neatkarīgi no pakalpojumu veida jāievēro sociālo pakalpojumi principi:

- Pilna līdzdalība sabiedrībā
- Bērna Izvēle un kontrole
- Uz bērniem orientēts atbalsts
- Pakalpojumu sniegšanas nepārtrauktība

- Dzīvesvietas un atbalsta nodalīšana
- Izkaisītas dzīvesvietas[9]

Atbilstoši prasībām sociālo pakalpojumu sniedzējiem V Nodaļai Prasības bērnu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas pakalpojuma sniedzējiem ārpusģimenes aprūpes pakalpojumu nodrošināšanai ir pieejamas divas aprūpes formas:

- Ģimeniskai videi pietuvināts pakalpojums (māja vai dzīvokļa tipa) bērniem līdz 15 gadu vecumam, kurš nodrošina vienā grupā ne vairāk kā 8 bērnus un vienā ēkā ne vairāk kā 3 grupas, kur katrai grupai tiek nodrošināta atsevišķa sanitārā telpa, atsevišķa virtuves telpa un atsevišķa sadzīves telpa.
- Jauniešu māja - atsevišķas dzīvokļa tipa sociālā pakalpojuma sniegšanas vietas, tai skaitā dzīvojamās mājas vai dzīvokļus, kur vienā grupā vienā grupā dzīvo ne vairāk kā 12 aprūpē esoši bērni (maksimālais grupu skaits ir 2 grupas), kurus sagatavo patstāvīgai dzīvei ārpus bērnu aprūpes institūcijas, sniedzot atbalstu - darba meklējumos un pastāvīgu ienākumu gūšanā atbilstoši situācijai darba tirgū, tai skaitā sniedzot konsultācijas un veicinot kontaktus ar darba devējiem un sniedzot atbalstu pastāvīgas dzīvesvietas atrašanā.

4.1.3. Atbilstošākie risinājumi

Lai identificētu nepieciešamos pakalpojumus, ir jāņem vērā sekojoši apstākļi un nosacījumi:

- Rīgas pilsētas bērniem, turpmāk atbilstoši ārpusģimenes aprūpes pakalpojumi tiks nodrošināti Rīgas pilsētā;
- Siguldas novada bērniem, kas ievietoti BSAC Zīles (2 bērni), tiek nodrošināti pakalpojumi Siguldas novadā;
- Limbažu novada bērniem, kas ievietoti BSAC Zīles (1 bērns), tiek plānoti alternatīvi risinājumi, tai skaitā - audžuģimenes piesaiste;
- Alojas novada bērniem (6 bērni no BSAC Zīles, potenciāli arī 2 bērni no BSAC Umurga) ir jānodrošina aprūpes pakalpojums līdz pilngadības sasniegšanai vai aprūpei ģimeniskā vidē;
- Alojas novada bērniem bez FT ilgtermiņā ir iespējams nodrošināt aprūpi audžuģimenēs;
- Alojas novada bērniem ar FT ilgtermiņā ir iespējams nodrošināt aprūpi specializētās audžuģimenēs;

Izvērtējot iespējamos risinājumus ilgstošas aprūpes pakalpojumu turpmākai nodrošināšanai Alojas novadā (5. pielikums) plāna izstrādes eksperti konstatēja, ka pakalpojuma pielāgošanai esošajās telpās kopējās nepieciešamās investīcijas pārsniedz 2 miljonus EUR, kā rezultātā šī alternatīva ir ekonomiski neracionāla. Ekonomiski racionālākais risinājums būtu pakalpojuma nodrošināšana divos dzīvokļos daudzīvokļa ēkā, tomēr konstatējot pašvaldību dzīvojamā fonda neesamību, kā arī apzinot iegādei pieejamos dzīvokļus Alojas novadā var secināt, ka šāda risinājuma izvēlei būtu ļoti ierobežots piedāvājums, kurā būtu daudz šķēršļu vides pielāgojumu nodrošināšanai. Īstenojot jaunu dzīvojamās mājas būvniecību iespējams nodrošināt daudz kvalitatīvākus vides pieejamības risinājumus bērniem ar FT, un iespēju transformēt pakalpojumu atbilstoši individuālajām vajadzībām, tomēr balstoties datos par bērnu skaitu ārpusģimenes aprūpē Alojas novadā un blakus novadu paredzētajos risinājumos, kas neparedz sadarbību ar Alojas novadu, Reorganizācijas plāna eksperti uzskata, ka jaunas aprūpes iestādes izveide Alojas novadā nav atbalstāma.

[9] Atbilstoši Eiropas kopējām vadlīnijām pārejai no institucionālās uz sabiedrībā balstītu aprūpi 'Izkaisītas dzīvesvietas' nozīmē „tāda paša tipa un izmēra dzīvokļus un mājas, kādās dzīvo lielākā daļa iedzīvotāju, kas izkaisīti dzīvojamajos rajonos starp pārējo cilvēku mītnēm.

Balstoties uz augstāk minēto Reorganizācijas plāna eksperti ierosina:

- **Nodrošināt BSAC "Zīles" bērniem un jauniešiem aprūpi ģimeniskā vidē līdz 2022. gada 31. decembrim;**
- **Plānot BSAC "Zīles" personāla iesaisti citu pakalpojumu nodrošināšanā Alojas novada iedzīvotājiem;**
- **Izstrādāt plānu ēkas "Dienesta viesnīca", Ozolmuiža, Brīvzemnieku pagasts, Alojas novads turpmākai izmantošanai.**

Tabula Nr. 13: Bērnu/jauniešu sadalījums pa pakalpojuma veidiem, pārvietošanas plāns.
Avots: Autoru izstrādāts

Plānam ir ilustratīvs un ieteikuma raksturs.

Nr.	Bērna /jaunieša vecums.	Vēlamā aprūpes forma atbilstoši izvērtējumam	Pašvaldības, no kuras ievietots un kur turpmāk tiks nodrošināts pakalpojums	Bērna/jaunieša aprūpe uz 31.12.2022.
1	7	Specializētā audžuģimene	Rīga	Specializētā audžuģimene
2	13	Ģimenes atkalapvienošana	Rīga	Patstāvīgā dzīvē
3	17	Speciālās korekcijas māja	Rīga	Patstāvīgā dzīvē
4	7	Audžuģimene	Rīga	Audžuģimene
5	15	Jauniešu māja	Rīga	Patstāvīgā dzīvē
6	6	Audžuģimene	Rīga	Audžuģimene
7	15	Jauniešu māja	Limbažu raj	Patstāvīgā dzīvē
8	6	Specializētā audžuģimene	Siguldas nov	Specializētā audžuģimene
9	17	Jauniešu māja	Siguldas nov	Patstāvīgā dzīvē
10	13	Audžuģimene	Alojas novads	Patstāvīgā dzīvē
11	12	Audžuģimene	Alojas novads	Audžuģimene/Jauniešu māja
12	10	Specializētā audžuģimene	Alojas novads	Specializētā audžuģimene
13	15	Audžuģimene	Alojas novads	Patstāvīgā dzīvē
14	13	Audžuģimene	Alojas novads	Patstāvīgā dzīvē
15	12	Audžuģimene	Alojas novads	Audžuģimene/Jauniešu māja

4.2. Risinājumi ēku turpmākajai izmantošanai

BSAC Zīles telpas atrodas piecstāvu ēkas 2. stāvā, un ēkas infrastruktūra ir veidota kopmītņu tipa dzīvojamā fonda nodrošināšanai. Saskaņā ar BSAC personāla sniegto informāciju ēkas 1. stāvā esošās telpas tiek iznomātas bērnu un pieaugušo nometņu organizēšanai. Ņemot vērā labiekārtoto ēkas apkārtni, t.sk. sporta laukumu, u.tml., ieteicams arī turpmāk un vēl plašākā mērogā piedāvāt atsevišķas telpas nometņu vajadzībām.

Atbilstoši Alojas novada pašvaldības sniegtajai informācijai Ozolmuižā ir pieprasījums pēc pašvaldības nomas dzīvokļiem, it sevišķi pavasara/vasaras sezonā – noteiktu sezonālu darbu veicējiem. Alojas novada pašvaldībai ir pozitīva iepriekšēja prakse Ozolmuižā, nodrošinot pašvaldības dzīvokļu izīrēšanu, piesaistot jaunus cilvēkus un ģimenes ar bērniem. Ēkas 2. stāva telpas jau šobrīd ir renovētas, un tās ir iespējams izmantot īstermiņa nomas pakalpojumam, savukārt 3., 4. un 5. stāva telpas ir nepieciešams renovēt, izveidojot pašvaldības nomas dzīvokļus.

4.3. Priekšlikumi BSAC personāla kompetenču izmantošanai

Pēdējo 3 gadu laikā (2015. – 2017. gads) vērojama darba tirgus situācijas uzlabošanās, pieaug darba vietu skaits un atalgojums gan privātajā, gan publiskajā sektorā, samazinās bezdarba līmenis. Tomēr Alojas novadā bezdarba līmenis ir augstākais Rīgas plānošanas reģionā (7,40% - 2016. gadā).

Nodarbinātības valsts aģentūras pārskatos par bezdarba situāciju valstī norādīts, ka visvairāk NVA reģistrēto bezdarbnieku ir vienkāršajās profesijās (palīgstrādnieks, mazumtirdzniecības veikala pārdevējs, apkopējs, pārdevējs konsultants, sētnieks), komplicētāka atgriešanās darba tirgū ir cilvēkiem pirmspensijas vecumā 50+ gadi, cilvēkiem ar invaliditāti un cilvēkiem ar pamata vai vispārējo vidējo izglītību.

Reorganizācijas plāna izstrādes eksperti norāda, ka aptuveni 2/3 daļas darbinieki iestādes reorganizācijas laikā būs riska grupā, tā rezultātā, lai nodrošinātu personāla kompetenču turpmāku izmantošanu, sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas personālam ir nepieciešams apgūt jaunas iemaņas un veikt kvalifikācijas pilnveidi.

Alojas novadā ir izvietoti un tiek plānoti jauni sociālie pakalpojumi personām ar garīga rakstura traucējumiem, kuros būs nepieciešami kvalificēti speciālisti, kā arī novadā un tuvākajā apkārtnē ir izvietoti ilgstošas aprūpes pakalpojumi senioriem.

Personāla resursu un kompetenču tālākai izmantošanai tiek piedāvātas 3 pamat alternatīvas:

A Turpināt darbu sociālās aprūpes sfērā - sociālos pakalpojumos citām mērķa grupām;
B Kļūt par specializēto audžuģimeni;
C NVA pakalpojumu bezdarba gadījumā izmantošana

Tabula 14: B virzienam ekspertu piedāvātās apmācību programmas:

Autoru izstrādāts

Programmas nosaukums	Akadēmiskās st. (h)	Apraksts
„Quality4Children" standarti	**8**	**Starptautiski atzīti standarti, par atbilstošu bērna labākajām interesēm, ģimeniskas vides pakalpojuma nodrošināšanu bez vecāku gādības palikušiem bērniem.**
Drošā pamata - Zvaigznes modelis	**24**	**Starptautiski atzīta programma kur bērna vajadzības noliktas centrā. Parāda veiksmīgus sadarbības mehānismus starp bērna aprūpē iesaistītajām institūcijām un aprūpētājiem, iekļaujot bērna dzimto ģimeni.**
AIRI vecākiem, profesionāļiem	**24**	**Starptautiski atzīta programma, kura balstās uz kompetencēm (zināšanām un prasmēm), kas nepieciešamas, lai varētu nodrošināt bez vecāku gādības palikušo bērnu vajadzības.**
LUMOS apmācību programma	**16**	**Starptautiski atzīta programma par bērnu ārpus ģimenes aprūpi.**

Tabula 15: A virzienam ekspertu piedāvātās apmācību programmas:

Programmas nosaukums	Akadēmiskās st. (h)	Apraksts
Darbs ar personām ar garīga rakstura traucējumiem	**16**	**Pamatinformācija par specifiskām iezīmēm darbā ar personām ar garīga rakstura traucējumiem, to specifiskās iezīmes un vajadzības**
Darbs ar senioriem	**16**	**Pamatinformācija par specifiskām iezīmēm darbā ar senioriem, to specifiskās iezīmes un vajadzības**

Darbiniekiem, kas vēlētos turpināt darbu sociālās aprūpes sfērā sabiedrībā balstītos sociālos pakalpojumos citām mērķa grupām būtu nepieciešamas apmācības darbā ar attiecīgo mērķa grupu un atbilstoši jaunā pakalpojuma būtībai.

Darbiniekiem, kas nevēlas turpināt darbu sociālās aprūpes jomā ir jānodrošina NVA pakalpojumi bezdarba gadījumos.

Tabula 16: Apmācību izmaksas.
Avots: Autoru izstrādāts.

Apmācību kopējās izmaksas:

Sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas personāls	15 darbinieki X 96 stundas X 10,00 EUR	14 400,00 EUR

Apmācību nodrošināšanai var tikt piesaistīts finansējums:

- Projekta “Deinstitucionalizācija un sociālie pakalpojumi personām ar invaliditāti un bērniem” ietvaros
- Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 9.2.1. specifiskā atbalsta mērķa "Paaugstināt sociālo dienestu darba efektivitāti un darbinieku profesionalitāti darbam ar riska situācijās esošām personām" pasākuma "Profesionāla sociālā darba attīstība pašvaldībās"
- Pašvaldību finansējums.

5. VEICAMO DARBĪBU APRAKSTS, ATBILDĪGIE UN LAIKA GRAFIKS

Reorganizācijas risinājumu attīstīšanas ietvaros veicamās darbības, to īstenotāji un laika plāns ir apkopots 19. tabulā.

Tabula 17: Veicamo darbību apraksts, atbildīgie un laika grafiks.
Avots: Autoru izstrādāts.

Uzdevums	Termiņš	Atbildīgais
Nodrošināt BSAC "Zīles" bērniem un jauniešiem aprūpi ģimeniskā vidē	Līdz 2022. gada 31. decembrim	Alojas novada pašvaldība
Plānot BSAC "Zīles" personāla iesaisti citu pakalpojumu nodrošināšanā Alojas novada iedzīvotājiem	Līdz 2022. gada 31. decembrim	Alojas novada pašvaldība
Izstrādāt plānu ēkas "Dienesta viesnīca", Ozolmuiža, Brīvzemnieku pagasts, Alojas novads turpmākai izmantošanai	Līdz 2022. gada 31. decembrim	Alojas novada pašvaldība

6. PIELIKUMI

1. pielikums. Vispārējo un sociālo pakalpojumu pieejamība BSAC Zīles bērniem.

Pakalpojums	Alojas novads	Limbažu novads	Siguldas novads
SBSP sniedzēji	➲ Pašvaldības sociālais dienests	➲ Pašvaldības sociālais dienests	➲ Pašvaldības sociālais dienests ➲ Biedrība "Aicinājums Tev" ➲ Bērnu un jauniešu ar invaliditāti biedrība "Cerību spārni" ➲ Nodibinājums "Allažu bērnu un ģimenes atbalsta centrs" ➲ Sociālās aprūpes biedrība "Saullēkts"
Pirmsskolas izglītība	➲ 1 pašvaldības iestāde ➲ 4 skolās tiek piedāvātas pirmsskolas izglītības programmas	➲ 7 pašvaldības iestādes	➲ 5 pašvaldības iestādes (1 īsteno programmu bērniem ar valodas traucējumiem, 1 – ar garīgās veselības traucējumiem). ➲ 3 privātas iniciatīvas ➲ 3 institūcijas (t.sk. 2 skolas) īsteno pirmsskolas izglītības programmas 5–6 gadīgo bērnu apmācībai ➲ Pašvaldība līdzfinansē privātā bērnu dārza apmeklējumu
Vispārējā izglītība	➲ 3 pašvaldības iestādes ➲ No tām vienā tiek piedāvāta speciālās pamatizglītības programmas izglītojamajiem ar mācīšanās traucējumiem un vienā – pedagoģiskās korekcijas programma	➲ 6 pamatskolas ➲ 2 vidējās izglītības iestādes ➲ 1 vidējās profesionālās izglītības iestāde	➲ 6 pašvaldības iestādes ➲ t.sk.: Mores pamatskola nodrošina izglītību pirmsskolas un pamatskolas līmenī bērniem ar garīgās attīstības traucējumiem un ar smagas garīgās attīstības traucējumiem, mazas klases, individuālu pieeju
Speciālās izglītības	➲ Nav	➲ 1 bērniem ar garīgās attīstības un smagiem	➲ Nav

iestādes		attīstības traucējumiem	
Veselība	➲ 7 ārstniecības institūcijas	➲ 47 ārstniecības institūcijas	➲ 59 ārstniecības institūcijas
Kultūra un brīvais laiks	➲ 4 kultūras nami ➲ 6 bibliotēkas ➲ 2 muzeji ➲ Jauniešu klubiņš "Čempiņš" ➲ Alojas sporta halle	➲ Limbažu kultūras centrs un vēl 9 kultūras un sabiedriskie nami novadā ➲ 5 muzeji ➲ 15 bibliotēkas, ➲ Olimpiskais sporta centrs, ➲ 3 sporta bāzes novadā ➲ Bērnu un jauniešu centrs	➲ 4 kultūras nami ➲ Kinoteātris ➲ Ļoti daudzveidīga sporta infrastruktūra ➲ Jaunatnes iniciatīvu centrs
Transports un ceļu infrastruktūra	➲ Labas satiksmes iespējas ar Valmieru un Limbažiem. ➲ Novada ietvaros ceļu stāvoklis un sabiedriskā transporta nepieejamība apgrūtina sasniedzamību.	➲ Labs ceļu pārklājums, nevienmērīgs sabiedriskā transporta nodrošinājums.	➲ Ir nodrošināta sabiedriskā transporta infrastruktūra – Siguldā var nokļūt ar automašīnu, autobusu un vilcienu ➲ Novadu šķērso valsts galvenais autoceļš A2 Rīga–Sigulda–Igaunijas robeža (Veclaicene)

Rīgas pilsētas nodrošinātie SBSP bērniem ar FT/GRT un viņu ģimenēm

Pakalpojuma nosaukums	Pakalpojuma apraksts
Sociālās aprūpes pakalpojumi	
Dienas aprūpes centrs bērniem ar ierobežojumiem (turpmāk – DAC bērniem ar FT)	Pakalpojuma mērķis ir sekmēt bērnu pašaprūpes potenciāla attīstību, neatkarības līmeņa paaugstināšanos, sociālo prasmju attīstīšanu un sociālo integrāciju. DAC bērniem ar FT tiek nodrošināta bērnu vecumam, veselības un funkcionālajam stāvoklim atbilstoša aprūpe, ergoterapija, fizioterapija, logoterapija, mūzikas terapija, kā arī datorprasmju apmācība. 2016. gadā pakalpojumu nodrošināja 3 organizācijas. 2016. gadā DAC pakalpojumus saņēma 71 bērns.
Atelpas brīža pakalpojums	Īslaicīgas sociālās aprūpes pakalpojums institūcijā bērniem ar funkcionāliem traucējumiem ietver sociālās aprūpes un rehabilitācijas pasākumu kompleksu (sociālā aprūpe, uzraudzība, ēdināšana, fiziskās aktivitātes, pašaprūpes un sociālo prasmju attīstīšana, saturīga brīvā laika pavadīšana) līdz 45 dienām gadā.
Vasaras programma	Vasaras mēnešos Rīgas pašvaldības ģimenēm, kuras audzina bērnus ar FT, tika piedāvāta vasaras sociālās rehabilitācijas programma. Pakalpojums bija paredzēts bērniem, kuriem nepieciešama uzraudzība, aprūpe un rehabilitācija skolas brīvlaikā.
Sociālās rehabilitācijas pakalpojumi	
Agrīnās korekcijas programma	Pakalpojums, kura ietvaros tiek īstenota agrīnās izglītošanas un audzināšanas sistēma (mūzikas un spēļu terapija, sociālās uzvedības un datora nodarbības, mākslas terapija un vecāku izglītošana) bērniem ar garīgās un fiziskās attīstības traucējumiem – agrīni dzimušiem bērniem, bērniem ar dzemdību traumām, Dauna sindromu, cerebrālo trieku, hidrocefāliju, autismu un citām diagnozēm, kuru dēļ bērniem ir attīstības traucējumi. 2016. gadā agrīnās korekcijas pakalpojumu saņēma 33 bērni.
Individuālo rehabilitācijas plānu izstrādes pakalpojums	Ietver fizioterapeita, ģimenes ārsta, ergoterapeita, audiologopēda, speciālā pedagoga, sociālā darbinieka un citu speciālistu bērna funkcionālā stāvokļa novērtējumu, kā arī bērnam nepieciešamo konsultāciju, procedūru u.c., t.sk. vecāku atbalsta pasākumu kompleksu noteiktam laika periodam. 2016. gadā rehabilitācijas plāns tika izstrādāts 20 bērniem un viņu ģimenes

Pakalpojuma nosaukums	Pakalpojuma apraksts
	locekļiem.
Individuālā sociālās rehabilitācijas programma	Pakalpojums, kurā tiek īstenota 10 mēnešu sociālās rehabilitācijas un apmācību programma. Pakalpojuma ietvaros bērniem un vecākiem atbilstoši sākotnējam izvērtējumam tiek nodrošināta fizioterapija, spēļu terapija, psihologa konsultācijas un nodarbības baseinā. Savukārt vecākiem tiek sniegts psiholoģisks atbalsts un konsultācijas ar mērķi apmācīt vecākus bērna aprūpē un rehabilitācijā mājas apstākļos. 2016. gadā pakalpojumu saņēma 10 bērni un viņu ģimenes locekļi.
Bērnu paliatīvās aprūpes pakalpojums	Sniedz atbalstu neizārstējamiem un smagi slimiem bērniem un viņu ģimenēm, kā arī sērojošām ģimenēm pēc bērnu nāves. Pakalpojuma ietvaros tiek nodrošināta sociālu un garīgu vajadzību risināšana un apmierināšana, medicīniska sāpju un simptomu remdēšana un psiholoģiska palīdzība. 2016. gadā paliatīvās aprūpes pakalpojumu saņēma 44 bērni un viņu vecāki.
Sociālās rehabilitācijas un agrīnās intervences programma	Pakalpojums, kura ietvaros tiek nodrošināta agrīna psihosociāla palīdzība un rehabilitācija bērniem ar garīgās attīstības un uzvedības traucējumiem un viņu ģimenēm. Bērni un viņu ģimenes locekļi saņem kvalificētu speciālistu: sociālā darbinieka, speciālā pedagoga un psihologa individuālās konsultācijas, kā arī iespēju apmeklēt mūzikas terapeitu un deju un kustību terapeitu. 2016. gadā pakalpojumu saņēma 33 bērni.
Psihologa pakalpojumi ģimenēm ar bērniem ar FT	Nodrošina vecākiem psiholoģisku, atbalsta un izglītojošu palīdzību, savukārt bērniem veicina komunikācijas un saskarsmes prasmes, lai veiksmīgi iekļautos sabiedrībā. Psihologa pakalpojums tiek sniegts gan individuāli bērnam un vecākiem, gan vecākam ar bērnu, tādējādi stiprinot savstarpējās attiecības un mācot jaunas sadarbības metodes. Konsultācijas vecākiem tiek sniegtas caur praktisku darbošanos un pieredzi, lai palīdzētu apgūt jaunas prasmes un ieraudzītu bērna resursus un spējas. Psihologs savā darbā izmanto tādas metodes kā spēļu terapija, smilšu terapija, mākslas terapija, kognitīvi biheiviorālā terapija u.c. metodes. 2016. gadā sniegtas 343 psihologa konsultācijas 40 personām.
Ģimenes asistenta pakalpojums	Ģimenes asistenta pakalpojums nodrošina personai atbalstu un apmācību sociālo prasmju apgūšanā, bērnu aprūpē un audzināšanā, mājsaimniecības vadīšanā saskaņā ar individuāli izstrādātu sociālās rehabilitācijas plānu.

2. pielikums. BSAC Zīles izvērtētajiem bērniem nepieciešamie pakalpojumi dalījumā pa vecuma grupām.

BSAC Zīles bērniem no 3 līdz 14 g.v. nepieciešamie pakalpojumi.

Avots: RPR dati

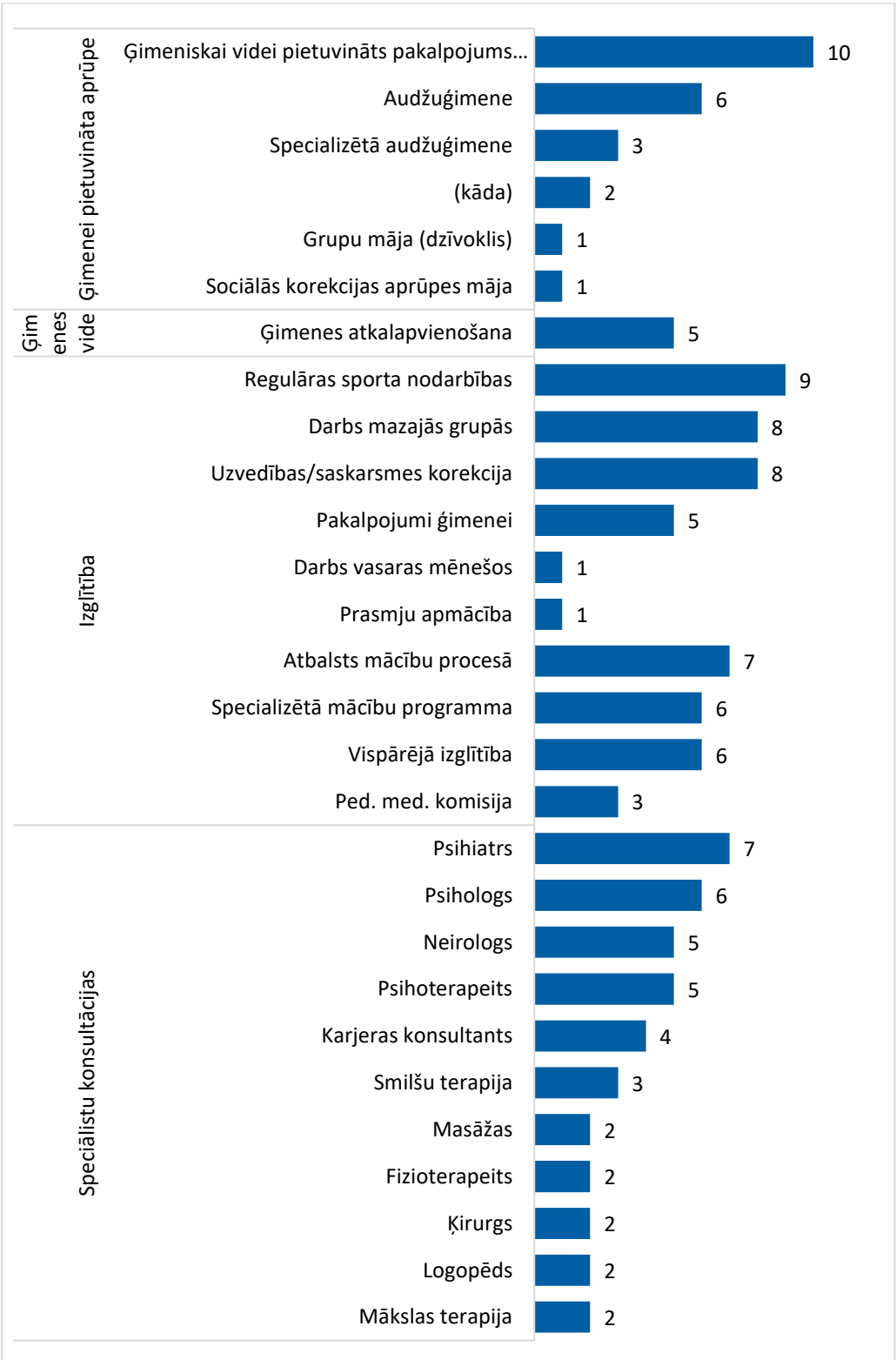

BSAC Zīles jauniešiem no 15-17 g.v. nepieciešamie pakalpojumi.

Avots: RPR dati

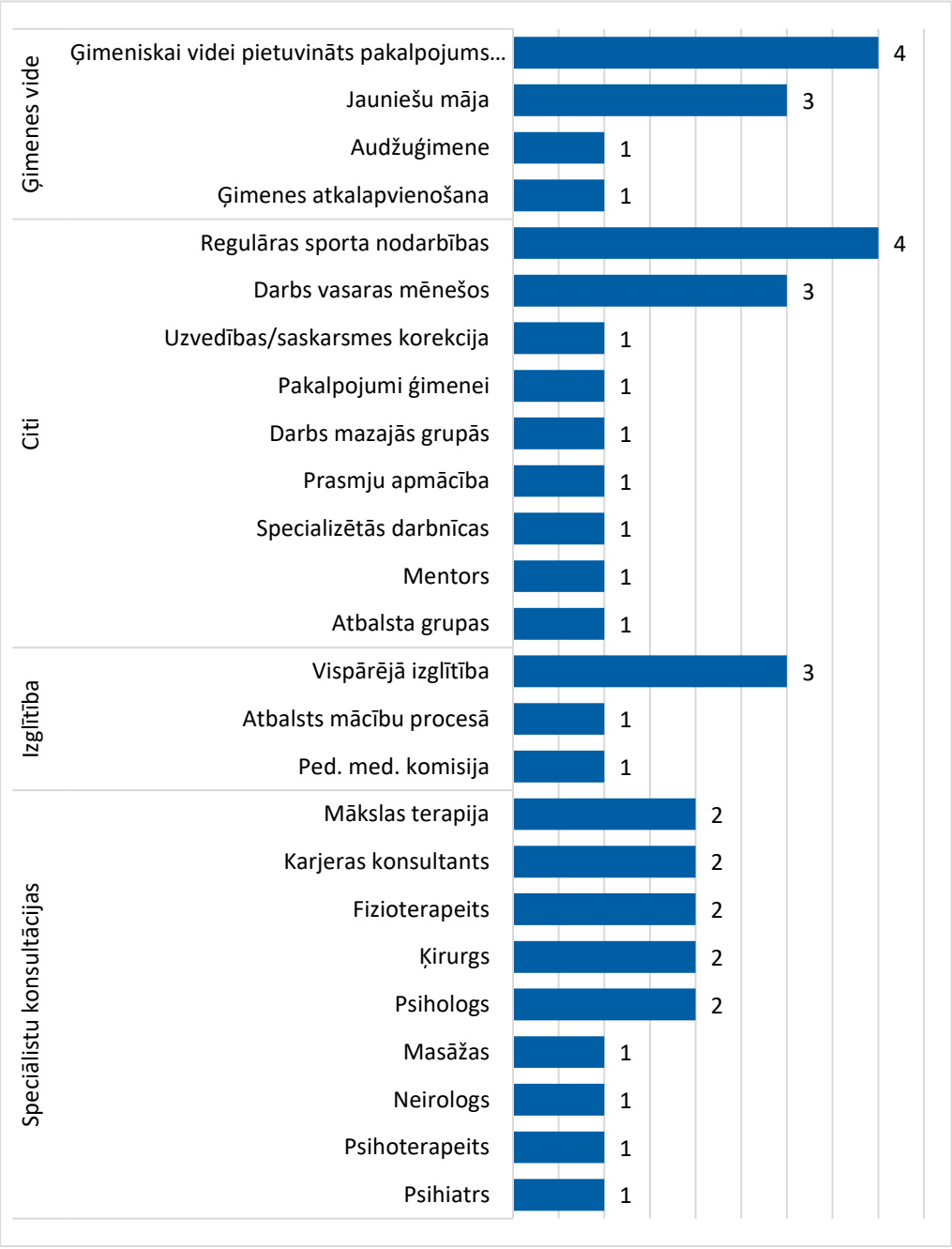

3. pielikums. BSAC Zīles ēkas un telpu fotofiksācija.

Att. Nr.1 Sanāksmju telpa

Att. Nr.2 Virtuve

Att. Nr.3 Rotaļu istaba

.

Att. Nr.4 Procedūru kabinets

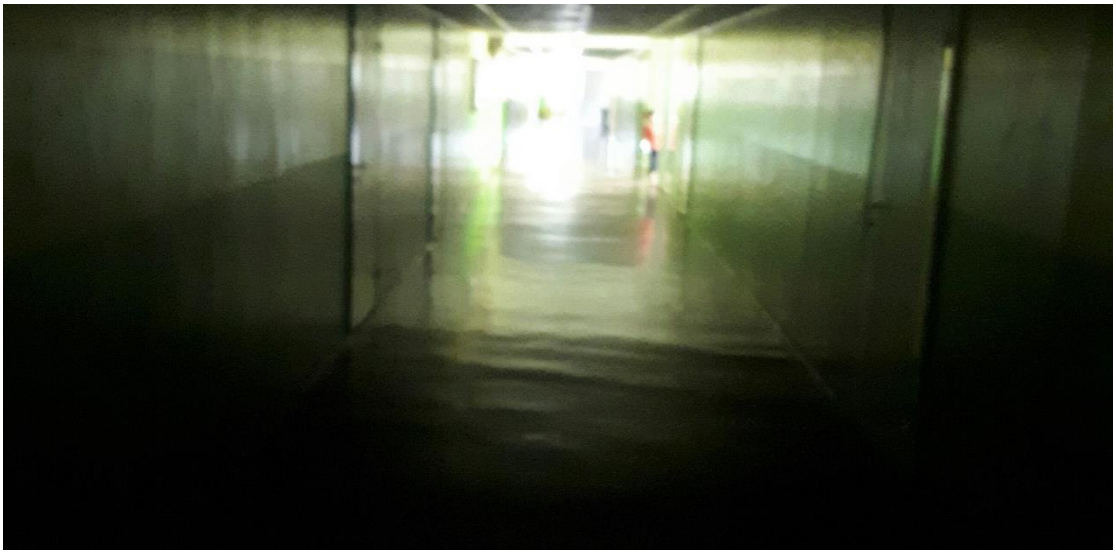

Att. Nr.5 Koridors

Avots: Autoru veikta foto fiksācija.

4. pielikums. BSAC Zīles izmaksu kopsavilkums 2014.-2016.g.

Avots: LM pārskatu dati.

Rādītājs	Kopā	%	Dienā
Gultasdienas			
2014	8,030	-	-
2015	8,030	-	-
2016	6,205	-	-
Izmaksas kopā			
2014	€ 146,536	100%	€ 18,25
2015	€ 187,029	100%	€ 23,29
2016	€ 188,697	100%	€ 30,41
Klientu vajadzību nodr.			
2014	€ 3,387	2,31%	€ 0,42
2015	€ 28,329	15,15%	€ 3,53
2016	€ 13,36	7,08%	€ 2,15
Ēdināšana			
2014	€ 1,679	1,15%	€ 0,21
2015	€ 27,429	14,67%	€ 3,42
2016	€ 12,410	6,58%	€ 2,00
Kom.+kurin.+pārējās izmaksas			
2014	€ 27,853	19,01%	€ 3,47
2015	€ 44,417	23,75%	€ 5,53
2016	€ 57,587	30,52%	€ 9,28
Atalgojums kopā			
2014	€ 109,290	74,58%	€ 13,61
2015	€ 110,678	59,18%	€ 13,78
2016	€ 114,372	60,61%	€ 18,43

5. pielikums. IZVĒRTĒTO ILGSTOŠAS APRŪPES ALTERNATĪVU APRĒĶINI

Avots: Autoru izstrādāts.

Pakalpojuma veids	Divi dzīvokļi BSAC esošā ēkā	Divi dzīvokļi daudzdzīvokļu namā	Atsevišķa dzīvojamā māja (ģimenes māja)
Klientu skaits	8 (4 klienti katrā dzīvoklī)	8 (4 klienti katrā dzīvoklī)	8
Personāls	1 sociālais darbinieks/sociālais pedagogs ar normālu darba laiku darba dienās no 9:00 – 18:00, Audzinātājas atbilstoši maiņu grafikam Aukle bērniem ar FT katrā dzīvoklī - atbilstoši maiņu grafikam ārpus skolas darba laika Papildus speciālisti atbilstoši bērnu vajadzībām tiek nodrošināt ārpus pakalpojuma izmantojot esošos pašvaldības resursus.	1 sociālais darbinieks/sociālais pedagogs ar normālu darba laiku darba dienās no 9:00 – 18:00, Audzinātājas atbilstoši maiņu grafikam Aukle bērniem ar FT katrā dzīvoklī - atbilstoši maiņu grafikam ārpus skolas darba laika Papildus speciālisti atbilstoši bērnu vajadzībām tiek nodrošināt ārpus pakalpojuma izmantojot esošos pašvaldības resursus.	1 sociālais darbinieks/sociālais pedagogs ar normālu darba laiku darba dienās no 9:00 – 18:00, Audzinātājas atbilstoši maiņu grafikam Divas Aukles bērniem ar FT - atbilstoši maiņu grafikam ārpus skolas darba laika Papildus speciālisti atbilstoši bērnu vajadzībām tiek nodrošināt ārpus pakalpojuma izmantojot esošos pašvaldības resursus.
Izveidošanas izmaksu komponentes	Ēkas pārbūve 2 013 750 EUR (4475m2 X 450,00 EUR)[10] (tai skaitā projektēšanas izmaksas) Nepieciešamais inventārs – 8000,00 EUR (1000,00 EUR x 8 bērni) KOPĀ: 2 021 750 EUR	Dzīvokļu iegāde (ja pašvaldības rīcībā nav dzīvojamais fonds) - 30 000,00 EUR (15 000 EUR x divi dzīvokļi) (info ss.com) Dzīvokļu labiekārtošana – 24 000,00 EUR (60 m2 X 2 dzīvokļi X 200,00 EUR) Pielāgošana (pacēlāja uzstādīšana, ja dzīvoklis nav 1. stāvā) – 20 000,00 EUR Nepieciešamais inventārs	Vienstāva Ēkas būvniecība uz pašvaldības zemes 120 000,00 (200m2 X 600,00 EUR)[11] (tai skaitā projektēšanas izmaksas) Ēkas un teritorijas labiekārtošana un pielāgošana 20 000,00 Nepieciešamais inventārs – 8000,00 EUR (1000,00 EUR x 8 bērni) ➲ KOPĀ: 148 000,00 EUR

[10] Būveksperta sniegtā informācija par vidējām m2 ēkas pārbūves izmaksām reģionā

[11] Būveksperta sniegtā informācija par vidējām m2 būvniecības izmaksām reģionā un pieņemot, ka 4 guļamistabu ēkas kopējā platība sasniedz 200 m2.

Pakalpojuma veids	Divi dzīvokļi BSAC esošā ēkā	Divi dzīvokļi daudzdzīvokļu namā	Atsevišķa dzīvojamā māja (ģimenes māja)
		– 8000,00 EUR (1000,00 EUR x 8 bērni) ➲ KOPĀ: 82 000,00 EUR	
Priekšrocības	Pazīstama apkārtējā vide Skolas tuvums	➲ Uz individuālām vajadzībām balstīta pakalpojuma nodrošināšana paaugstina pakalpojuma kvalitāti. ➲ Mainīga pakalpojuma pieprasījuma gadījumā, lielākas iespējas pakalpojumu pielāgošanai. ➲ Zemākas izmaksas	➲ Droša vide, iespēja izveidot ģimeniskāku vidi un sajust kopības sajūtu ➲ Iespēja pielāgot pakalpojumu ➲ Iespēja radīt labākus vides pielāgojumus ➲ Teritorija ap ēku
Trūkumi	Izveides izmaksas Iespējami konflikti ar daudzdzīvokļu mājas iedzīvotājiem. Nav iespējams piesaistīt finansējumu Nepietiekams bērnu skaits novadā Sadarbības ar blakus novadiem neesamība	Grūtības atrast divus atbilstošus dzīvokļus Grūtības nodrošināt atbilstošu vides risinājumus Iespējami konflikti ar daudzdzīvokļu mājas iedzīvotājiem. Nepietiekams bērnu skaits novadā Sadarbības ar blakus novadiem neesamība	Iespējams radīt noslēgtu vidi. Iespējams nepieciešamas izmaksas ēkas uzturēšanai. Nepietiekams bērnu skaits novadā Sadarbības ar blakus novadiem neesamība

6. Pielikums. Dokumentu analīzē izmantotie literatūras avoti.

1. ANO Bērnu tiesību konvencija. Pieejams: https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1150
2. ANO Konvencijā par personu ar invaliditāti tiesībām. Pieejams: https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1630
3. ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija. Pieejams:http://www.tiesibsargs.lv/lv/pages/tiesibu-akti/ano-dokumenti/ano-vispareja-cilvektiesibu-deklaracija
4. Attīstības plānošanas sistēmas likums. Pieejams https://likumi.lv/doc.php?id=175748
5. Bērnu, ģimenes un sabiedrības integrācijas lietu ministrija "Metodiskie ieteikumi bāriņtiesām un pašvaldību sociālajiem dienestiem par bāriņtiesas un sociālā darba speciālista darbam ar ģimeni un citu speciālistu sadarbību".
6. Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 9.3.1. specifiskā atbalsta mērķa "Attīstīt pakalpojumu infrastruktūru bērnu aprūpei ģimeniskā vidē un personu ar invaliditāti neatkarīgai dzīvei un integrācijai sabiedrībā" 9.3.1.1. pasākumu "Pakalpojumu infrastruktūras attīstība deinstitucionalizācijas plānu īstenošanai". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/287725-darbibas-programmas-izaugsme-un-nodarbinatiba-9-3-1-specifiska-atbalsta-merka-attistit-pakalpojumu-infrastrukturu-bernu
7. Eiropas komisijas Eiropas vadlīnijas pārejai no institucionālās uz sabiedrībā balstītiem pakalpojumiem. Pieejams: www.deinstitutionalisationguide.eu
8. Eiropas Padomes Ministru komitejas ieteikums Nr. CM/Rec(2013)2 dalībvalstīm par bērnu un jauniešu ar invaliditāti pilnīgas iekļaušanas sabiedrībā nodrošināšanu. Pieejams: https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CM/Rec%282013%292&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864&direct=true
9. Eiropas Padomes stratēģija bērnu tiesību jomā (2016. – 2021. gads). Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/berns_gimene/bernu_tiesibas/akti/strategy_for_the_rights_of_the_child_2016.pdf
10. Ģimenes valsts politikas pamatnostādnes 2011.-2017.gadam. Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/berns_gimene/lmpamn_200111_gvp.pdf
11. Invaliditātes likumus. Pieejams https://likumi.lv/doc.php?id=211494
12. Komisijas paziņojums. EIROPA 2020. Stratēģija gudrai, ilgtspējīgai un integrējošai izaugsmei. Pieejams: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:LV:PDF
13. Latvijas Nacionālās attīstības plāns 2014. – 2020.gadam. Pieejams: http://www.varam.gov.lv/lat/pol/ppd/ilgtsp_att/?doc=13858
14. Labklājības ministrijas skaidrojums par ERAF ieguldījumiem sabiedrībā balstītu sociālo pakalpojumu un ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu infrastruktūras attīstībai darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" specifiskā atbalsta mērķa 9.3.1.1.pasākumā "Pakalpojumu infrastruktūras attīstība deinstitucionalizācijas plānu īstenošanai". Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/skaidrojums_ieguldijumi_di.pdf
15. Ministru kabineta noteikumiem Nr.338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem". Pieejams: https://likumi.lv/doc.php?id=291788
16. Ministru kabineta 16.06.2015. noteikumiem Nr.313 "Darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" 9.2.2. specifiskā atbalsta mērķa "Palielināt kvalitatīvu institucionālai aprūpei alternatīvu sociālo pakalpojumu dzīvesvietā un ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu pieejamību personām ar invaliditāti un bērniem" 9.2.2.1. pasākuma "Deinstitucionalizācija" īstenošanas noteikumi". Pieejams: https://likumi.lv/ta/id/274957-darbibas-programmas-izaugsme-un-nodarbinatiba-9-2-2-specifiska-atbalsta-merka-palielinat-kvalitativu-institucionalai-aprupei

17. Ministru kabineta 28.09.2010. noteikumi Nr.916 "Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība". Pieejams: https://likumi.lv/doc.php?id=219491
18. Ministru kabineta 02.12.2014.noteikumi Nr.737 „Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi". Pieejams: https://likumi.lv/doc.php?id=270934
19. Ministru kabineta 25.08.2009. noteikumiem Nr.970 „Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā". Pieejams: https://likumi.lv/doc.php?id=197033
20. Quality4Children Standarts. Pieejams: www.quality4children.info
21. Prasības informācijas apzināšanai un apkopošanai par valsts ilgstošas aprūpes institūcijām un bērnu aprūpes iestādēm 9.2.2.1.pasākuma „Deinstitucionalizācija" projektos izstrādājamajiem plānošanas reģionu deinstitucionalizācijas plāniem. Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/aktualitates/null/prasibas_inst_nov_final.pdf
22. Rīcības plāns deinstitucionalizācijas ieviešanai 2015.-20120.gadam. Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/aktualitates/null/2015_15_07_ricplans_final.pdf
23. Reģionālās politikas pamatnostādnes 2013.–2019.gadam. Pieejams: http://www.varam.gov.lv/lat/pol/ppd/?doc=20773
24. Rokasgrāmata par Eiropas Savienības fondu izmantošanu pārejai no institucionālās aprūpes uz vietējās kopienas nodrošinātu aprūpi, tai skaitā informācija par Slovākijas, Ungārijas, Serbijas un Bulgārijas DI procesu. Pieejams: http://vvc.gov.lv/image/catalog/dokumenti/Toolkit%20on%20the%20Use%20of%20European%20Union%20Funds.docx
25. Sociālo pakalpojumu attīstības pamatnostādnes 2014.-2020.gadam. Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/aktualitates2/lmpam_290713_sp.pdf
26. Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums. Pieejams https://likumi.lv/doc.php?id=68488
27. UN Declaration on Social and Legal Principles relating to the Protection and Welfare of Children, with Special Reference to Foster Placement and Adoption Nationally and Internationally. Pieejams: http://www.un.org/documents/ga/res/41/a41r085.htm
28. UN Guidelines for the Alternative Care of Children. Pieejams: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/64/142&referer=/english/&Lang=E
29. United Nations Committee on the Rights of the Child General comment No. 20 (2016) on the implementation of the rights of the child during adolescence (https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G16/404/44/PDF/G1640444.pdf?OpenElement)
30. Veselības tīklu attīstības vadlīnijas, izstrādātas Eiropas Sociālā fonda līdzfinansētā projektā Nr.9.2.3.0/15/I/001 "Veselības tīklu attīstības vadlīniju un kvalitātes nodrošināšanas sistēmas izstrāde un ieviešana prioritāro jomu ietvaros".